

Det Tredje Capitel

Om Vordingborg og Tryggevælde Amter

Grund og Frugtbarhed. Disse begge combinerte Amter indtage det Hjørne af Siælland som vender mod Syd-Ost. Allernederst eller mod Sønden, ligger Vordingborgs Amt, lige over for Falster, som ved Grøn-Sund adskilles derfra, ligesom Møen ved Ulf-Sund. Men høyere op ligger Tryggevælde Amt, som mod Norden grendser til Roskild-Amt, mod Østen til Havet, mod Vesten til Ringsted Amt, ligesom Vordingborgs Amt paa den Side rører det Anderskovske. Districtet er altsaa af større Udstrekning end noget andet her i Siælland og haver i Længden 71 men i Bredden $3\frac{1}{2}$ Miil. Grunden holder gemeenligen, ligesom i det Ringstedske, Muld, Leer, Kalk og Kride, blandet med Flint og smaae Steen. Vel er Ageren her, ligesom overalt adskillig, dog i Almindelighed frugtbar og beqvem til alle Slags Sæd. Særdeles falder i Tryggevælde-Amt, som i Matrikelen temmelig høyt er taxeret, det allerbedste Byg-Land, hvis Afgrøde enten i Kiøge eller Kiøbenhavn gøres til Malt og giver Bonden Anledning til Velstand, om han ikke forsømmer den; ja saa god er Grunden der, at naar paa en Deel andre Steder saaes dobbelt saa meget Havre som Byg, da saaes her dobbelt saa meget Byg som Havre. Erter voxe her og bedre end paa de fleste Steder, og af Hvede avles noget, skjønt ikke i synderlig Mængde eller til Udførsel. Derimod avles mindre og ringere Rug, (83) undtagen paa nogle Steder i Vordingborg-Amt, hvor ogsaa falde gode Rugmarker.

Indbyggernes Næring. Her næst haves i begge Amters District god Næring af Fæe-Avl eller allehaande ædelige Creaturers, samt unge Hestes Tiltrek, særdeles i Vordingborg Amt, hvor Bønderne overgaae de fleste af deres Stand i Formue. Her til hjælper blant andet, en større Stræbsomhed med Agerdyrkning. Hegning og Plantning, hvor i de Vordingborgske vist nok overtrekke andre Siælandske Bønder. Særdeles legge de sig meget mere efter frugtbare Have-Træer, og følge deraf, ligesom Fyenboerne, aarligen ikke lidet. Humle-Avlen er ogsaa her i mere Drift, og gjør noget til Bondens Velstand, heldst i Vordingborgs-Amt, hvor de fleste Bønder, saasom Hans Kongl. Majestæt selv tilhørende, sortere under Rytter-Districtet, og næsten alene have med Høets Indhøstning at bestille.

Skove og Vildbane. Med gode Skove, bestaaende meest af Olden-Træer, eller Bøg og Eeg, som feede mange tusinde Sviin, ere begge Amterne vel forsynte, dog allermeest det Vordingborgske, som haver Skole af stor Strækning og god Tilvæxt, samt deri en Vildbane opfyldt med Hiorte, Raaer og Daae-Dyr, ey at tale om mindre Vildt og Fugle. I denne Anledning var det vel ogsaa, at Kong WALDEMAR III. Saasom en vældig Jæger, havde udvalgt sig Vordingborgs lystige Skov-Egn, og formedelst lige Beskaffenhed, Gurre og Søeborg-Egn i Landets anden Ende, til sit sædvanlige Ophold-Sted. Da Kong FRIDERICH III. Ville i denne Provintz, udsee sig en god og tillige behagelig Egn til et saa kaldet Lifgeding, for sin Søn Printz GEROG, faldt Vallet på Vordingborgs Amt, endskiønt Sal. Herre, ikke (85) ofte eller længe tillige, opholdt sig der, men drog Anno 1683 til Engelland, for at giftes med Kong JACOBI II. Yngste Daatter ANNA som siden Anno 1702 blev regierende Dronning, og overlevede hans Død 1708, saa at dette Amt faldt igien til Kronen, efter at det i 25 Aar, var blevet administreret i Høybemeldte Printzes Navn, og af hans

Generosité saavel som Viisdom og gode Anstalter, havde draget de Fordeele, der ikke lade hans Hukommelse uddøe.

Vande og Fiskerier. Smaa Fiske-Vande falde i begge Amterne ikke faa, men dog ingen ret store eller navnkundige ferske Søer, ikke heller flere saadanne Fiorde, som fra Havet bøye sig ind i Landet, end den ved Veyløe i Hammer-Herret, og ved Præstøe i Baarse-Herret, hvilken sidste giver en stor og god Skibs-Havn. Saa vel der, som i Grøn-Sund og langs op ad Sø-Kysten til Kiøge-Bugt, falder godt Strandfiskerie, hvor Sild, Aal, Torsk og flere Fiske-Arter, ofte i Overflødighed gaaer til, og fanges vel undertiden i temmelig Mængde, dog ikke nær saa meget som Bonden havde Leylighed til, hvis hans Tiid tillod der og hans Lyst var større til Næringen af dette Element.

Fire Kiøbstæder, navnlig Nestved, Vordingborg, Præstøe og Store-Hedinge, ligge i disse tvende Amter, saa og de tvende adelige Klostre Valløe og Vemmeltoft, item adskillige Herregaarde og en Mængde af Bonde-Byer, henhørende til 6 Herreder, hvilket alt Stykkeviis skal opregnes saaledes:

Under Vordingborgs Amt hvis Hartkorn er 11301 Tønder, ligger først Baarse Herret, og deri:

1. Vordingborg Kiøbstæd, med Faarø, Mosøe, Kundsbye, Nyerød, Kidshaugegaard, Hulemose-Mølle, Færgesgaard, Bakkebølle, Vinterbølle. (86)
2. Præstøe Kiøbstæd, Nyesøgaard.
3. Kallehauge, Langebek, Vallebye, Steenbye og Mølle, Vrangstrup, Kallehauge-Færgesgaard med Overfart til Møen, Langøe, Tærøe, Vestenbek, Ellebrodgaard, Skovledsgaard, Rasbjerggaard, Viemose.
4. Ørsløv, Søebye, Græsbjerg.
5. Udbye, Gromløse, Teilstrup, Skalderup.
6. Øster-Egitsborg, Riistofte, Valboegaard, Lekendegaard og Mølle, Lekendebye, Toftstrup, Skouhuse, Eskebjergaarde, Skudderupgaarde, Staabye.
7. Mern, Søndermern, Nørremern, Sagebye, Kindviig, Skalds, Sandviig, Taage, Baadbyegaard, Høvdingshuus.
8. Allersløv, Tiørnehovet, Rekinde, Ullede, Nebbelsgaarde, Gierdere, Ammendrup, Krageviig, Oremandsgaard. (*)
(*) Paa en Klokke i Allersløv Kirke-Taarn læses: *Maria, Anna, Sancta, Susanna*, Herre Jesus. Frue Conradina Sophia Brun, født Rostgaard, er her begravet 1758
9. Jungshovedet, Rønneklinde, Smidstrup, Bønsviig, Stauerbye, Steenstrup, Ambek, Jungshovetgaard.
10. Skibbinge, Ennegaarde, Smitstrup, Skovhuse, Egebjerggaard.
11. Beldringe, Hastrup, Dysløv, Faxinge, Oregaard, Beldringe-Herregaard. (**)
(**) I Beldring Kirke meenes den ældgamle nu uddøde Bekske Familie at have sit Arve-Begravelse, skjønt uden Opskrift. Her ligger og Frue Geheime-Raadinde Öhlegård Reitsenstein født Gram, som døde 1759. (87)
12. Baarse, Riis bye, Broskou.
13. Snesere, Aasidde, Overeven, Askovs-Mølle, Evnebye, Kongens Mølle, Tappernøye Kroe, Storerotinge, Lillerotinge, Sneseretorp, Smidstrup, Broderup, Salperup.

14. Evderdrup, Kroplinge, Størlinge, Bøgesøe, Engelstrup, Bekkeskoug Herregaard, Hyllinge, Staunstrup, Hammestrup, Taagskov, Lille-Raadsgaard.

For det andet Hammer-Herret og deri:

1. Toxverd, Bosere, Soestrup, Ravnstrup, Ravnsbjerg, Søerup, Nørrevede, Dysted, Sparresholm-Herregaards og Huse, Storeraadsgaard. (*)
(*) I Toxverd Kirke ligge blant andre Christen Sparre til Sparresholm, død 1658. Cecilia Parsberg, Jens Sparres, 1640. Willom Grubbe 1583.
2. Hammer, Lovbye, Ringbye, Hammerstrup, Forup, Haustrup, Kierlingtvedgaarde.
3. Sverdborg, Overvindinge, Skaverup, Kasteløv, Svindinge, Snertinge, Nebbeletorp, Rembkule.
4. Kiøng, Svinøe, Kiønggaarde, Sallerup, Koestræde.
5. Lundbye, Lundbyetorp.
6. Veyløe, Bessenis, Rettestrup, Svendstrup, Assenis, Gaunøe-Herregaard, Dybsøegaard. (**) (88)

(**) I Veiløe Kirke bæres Prædike-Stolen af en Trolld, med denne Opskrift.

Templa, facerdotes dum vult prosternerer dæmon.

Templa facerdotes insignia Trollia portant.

Geheime-Raad Knud Thotte, som i 1693 lod denne Kirke sette i skøn Stand, ligger her begravet siden 1702, item Rittmester Peder Thott, Sophia Thott og Frue Öllegaard Thott, 1691 Frue Mette Sehsted 1738.

7. Næstesøe, Brandeløv, Lilletved, Bunderup.
8. Mogensstrup, Blangsløv, Fladsøe, Pederstrup, Mogenstrup, Mølle, Fuglsangshuus, Brorupgaard.
9. Vester Egitsborg, Murup, Skoumøllegaard.
10. Ølstrup, Kalbye, Olstrupgaard, Holme-Herregaard. (*)
I Olstrup Kirke ligger begravet Major Jörgen Krabbe 1717. Frue Christine Krabbe General-Major Kruses 1736, Christian Rosenkrands.
11. Rønnbek, Steenstrup, Sipperup, Borup, Rønnebeksholm-Herregaard, Grevensvenge-Herregaard.
12. Kastrup, Ørnebjerg, Nedervindinge, Stuebue, Nesbye, Steensbjerg, Orrebye, Knudsbye.

For det tredje Tyebierg-Herret og deri:

1. Nestved Kiøbstad, Sortebrødregaard, Overup, Grimstrup, Maglemølle.
2. Glumsøe, Nødholm, Skullerup, Aasbye.
3. Tiesvelse.
4. Bafvelse, Regerup, Atterup, Bafvelse Herregaard.
5. Næsbye, Engeltøfte, Næsbyholm Herregaard.
6. Herlufmagle, Herlufville, Hvilebek, Gielsted, Torpebye, Spragelse, Raunstrup-Herregaard, Broksøe-Herregaard, Kirken er en af de største og anseeligste i Landet (**).
(**) I Herlufmagle Kirke ligger Claus Daae, død 1486, Ole Daae 1532 Claus Daae, Rigens Raad og Admiral 1641, Jörgen Daae 1652.

7. Aversie, Assendrup-Herregaard.
8. Riisløv, Kiøberup, Gierdrup, Enderup.
9. Vester-Egede, Rønnede. (89)
10. Sandbye, Sandbye-Herregaard, Binderup, Buske.
11. Vrangstrup.
12. Tyebierg, Ørup, Hekkerup, Hielmløselille, Tybierglille, Tybierg-Herregaard, her er et Hospital for 7 Lemmer, som nyde Ugentlig hver 24 Skilling. Det er stiftet Anno 1724, af Oberst-Lieutenant Georg Friderich von Lepel.
13. Fensmark, Kalperup.
NB Af Skielbye Sogn, hvis Kirke-Bye ligger i Antvorskov-Amt, henhøre endnu til Vordingborgs-Amt, de 4 Landsbyer , Olstrup, Træeløse, Kagstrup, Naadbye.

Under Tryggevælde Amt, hvis Hartkorn er 9921 Tønder, ligge følgende 3 Herreder med deres Kirke-Sogne.

Først i Stevns-Herret, som er en Peninsel.

1. Store-Hedinge Kiøbsted, Seyersløv, Bielkerup, Seigehusgaard, Tamestrup, Renge, Erichsstrup-Herregaard.
2. Strøebye.
3. Varpeløv.
4. Maglebye, Søerup, Klippinge, Søeholmgaard og Mølle.
I Maglebye er et Hospital for 8 Fattige, stiftet 1742 af Etats-Raad Jens Andresen (*) (90)
(*) I Maglebye Kirke ligger mange Adelige, særdeles Frands Rantzow 1612. Falk Lycke 1650, Magnus Gyldenstierne 1647, Joh. Brockenhus, Anders Bilde 1555.
5. Holtug, Raaebye, Giørsløvgaard. (*)
(*) Holtug Kirke er ligesom de fleste andre i det Herret, bygt af Kridt-Steen, der ligger Peder Svabe til Giørsløv 1514, og Oberst-Lieutenant Claus Verner Schinkel 1713.
6. Havneløv, Skiørpinge.
7. Høyerup, Kirken ligger saa yderlig paa Stevens-Klint, at man frygter, Søen vil tage den bort. Bønderne trøste sig ved en Tradition at den idelig flytte sig ind ad. Om bemeldte Kirkes Opbyggelse 1357 see *Marmor. Dan.* Tom. I. pag 198.
8. Lille-Hedinge, Mølle.
9. Lydersløv, Lundebye, Giesnøe, Leidstofte, Høystруп-Herregaard.
10. Frørsløv, Tinghuus.
11. Smeerup, Taarøye.
12. Hellested, Taastrup, Arnøye, Nyebye, Baarup, Juellinge Herregaard. Paa Hellested-Mark findes mange Steen-Dysser eller Grav- og Ting-Høye. (**)
(**) I Hellested Kirke ligger Jens Bille, General-Admiral Jens Juel død 1700. Kammer-Herre Jens Juel Wind 1726. Oberst Jens Juel Reeds 1724. Friderich Wind 1692.

For det andet i Farøe-Herret.

1. Karise, Pebringe, Olstrup, Totterup, Store Linde, Jørsløv, Gammelbye, Tryggevælde-Herregaard, ved Karise er Hellig Merthes Kilde. Saa kaldet efter en ellers ubekendt Helgen, (91) som skal have boet paa Karise-Gaard, men blev efterstræbt, siger man, af Vendiske Søe-Røvere. (*)
(*) Til et arveligt Begravelse for sig og sin Familie, haver Hans Excellence Hr. Ober-Hof-Marskal Greve Adam Gottlob Moltke, ved siden af Karise-Kirke nyeligen ladet bygge et skønt Capel, takket med Kaaber og indvortes ziret med kostelige Monumenter af Marmor og afdeelt ved Hvelvinger.
2. Alsløv, Taagerup, Bunderød, Alsløv-Herregaard.
3. Spiellerup, Vemmeltofte-Kloster, Vemmeltofte-Bye, Snkelstrup. I Spiellerup er et Hospital stiftet af Printz CARL 1722, til 15 Fattige foruden de 6 af Holger Rosenkrandses ældre Stiftelse.
4. Roholte, Ourup, Store-Elmue, Lindesvold-Herregaard, Vindbyeholt, Mosebølle, Fiskerhovet, Strandegaard, Hyllinge-Skoubye, Borup Ladegaard.
5. Kongsted, Lystrup-Herregaard, Tingerup, Hyllede, Leedstrup, Aadstrup, Torup, Gunderup, Boerup, Svennerup, Eskildstrupbye.
6. Turrebye, Turebyeholm-Herregaard, Gammel-Turebye, Nye-Turebye, Børsted, Trundhiemshuse, Kæderup, Turebye-Kirke blev for 40 Aars-Tid forøget med tvende Tilbygninger. I et aabent Begravelse ligger der Otte Giøe, som døde 1642.
7. Farøe, Houbye, Tyestrup, Rosenlund, Valleboe, Stubberup, Jyderup, Lille-Elmue, Store-Elmue, Strandhovet, Hyldtofte, Borrishovet, Reinestrup, Fuglesang, Eæsborghuus, (92) Storefaure, Lillefaure, Kissendrup, Vivede, Værløse, Tokkerup, Ebbeskou. (*)
(*) I Farøe Kirke ligger blant andre, Gabriel Laxmand, 1642. Kund Ulfeld 1657. General Major Christian Juel, 1717. Hedevig Soph. Juel Frieherinde af Rosenkrands 1750.
8. Dalbye, Vaaderup, Roede, Boruo, Jenstrup, Høysteen, Frenderup, Aase. Viberup, Drunstrup, Taagerup, Kieldstrupgaard.
9. Øster-Egede, Jomfruens.Egede-Herregaard, Atterup, Nyerup, Hedegaarde.
10. Ulsøe, Oelstrup, Nielstrup, Skoverupgaarde.

For det tredje i Biverskov Herret.

1. Bieverskov, Vemmeldrup, Skalkerupgaarde, Lundsgaarde, Gummers-Mark, Skullerup, Vindegaarde.
2. Harløv, Lille-Torne, Lystrup, Ammerup, Lille-Linde.
3. Himlingøye, Lystrup-Mølle.
4. Valløbye, Vallø-Stift (**)
5. Taarebye, Store-Taarebye.
(**) I Ballsbye-Kirkes Chor, som er tilbygget 1590 1590 sees de Villers og Scheelers Stamtavle som er indført i *Marm. Dan.* Tom I. pag. 197. I Begravelset ligger Ole Rosenkrands, død 1545. Peder Bille, 1580. Frue Birgita

Rosenkrands 1592. Geheime-Raad Otte Scheel 1695. Frue Kirsten Bille 1704, med deres Søn Christen Scheel 1709, Otte Christen Scheel 1724. I Sacristiet stoed tre af Dronning ANNE SOPHIA hendes Børn, men ere nu hensatte hos den Høysalige Dronning i Roeskilde Dom-Kirke udi de Trollers Begravelse. Under Taarnet er et Begravelse for Stifts Frøkerne af Valløe, hvor i Elisabeth Juliana Grevinde af Nostitz 1743 og Mette Rosenkrands Winterfeld 1756.

6. Lidemark, Bistrupgaard, Taagerødgaard, Ødemarksgaarde, Sommerød.
 7. Voldersløv, Tokkerup, Fløyterup, Joenstrupgaard, Hellestrup Herregaard.
 8. Giørsløv, Hesleholms Ødegaard, Slimminge.
 9. Herfølge, Endøye, Vedskolle, Tranemose Mølle, Hadstrup, Clemenstrup, Tessebølle, Syllerup, Aashøye, Svansbjerg. Rudholt Ladegaard, Gunderupgaard.
 10. Sædder, Sprættingegaard, Tolstrup, Raaviisgaard, Kanderød, Sonnrup.
 11. Endesløv, Poulstrup, Akkerup, Stumpedal, Almindsvenge,
 12. Vraabye, Sloubierg, Mølle, Lellinge Herregaard, Gammel-Kiøgegaard.
- Er i begge Amter 6 Herreder, 69 Kirke-Sogne.

Nestved. Blant de forbemeldte fire Kiøbstæder i denne Egn, er den beste Nestved, eller som det rettere skrives, Nestved, og meenes at have sit Navn af den forbiløbende store Aae, som kommer fra Suserup-Mølle, hvilken af O. WORMIO kaldes Suusaae, men ellers Nesaae, hvoraf Nesbye og Nesbyeholm ogsaa tage deres Navne. (*)

(*) Den sidste Stavelse Tved eller Tued, betegner i gammel Dansk, ligesom endnu Tueitur i det Islandske, snart en Mark, snart en Boelig eller deslige, der af have flere Steders Navn Oprindelse, saasom Bregntved, Langtved, Routved, Rugtved. Efter denne Derivation skrives maaske rettest Nes-Tved, saasom et Tved eller Sted liggende hos Nesaae.

Byen ligger fra Kiøbenhavn 10 Mile mod Sønden, i en frugtbar og lystig Egn, ikke (94) ubeqvem til Kiøbmandskab, thi skjønt Skibs-Havnen er en Miil længere mod Sønden, og kaldes Karbeks-Minde, har den bemeldte Nesaae, som driver en Deel Møller uden for Byen, gemeenligen saa meget Vand, at den kun bære Pramme og store Baade, til Varenes Ud- og Indskibning.

Næring. Byen er en af de største og for dum en af de nærsomste her i Landet, ikke ilde bygt, og efter sin Maade folkerig, bestaaende af tvende Kirke-Sogne, og en Forstad, kaldet Lille-Nestved, som en Aae skiller fra Byen. Borgerskabet lever af Landhandel, særdeles med Korn-Vare som udskibes til Norge og Tydskland, fra hvilket sidste tilforn indførtes mange fremmede Fabrik-Vare, hvilke fra Nestved hentedes videre omkring i Landet. Men af denne Slags Næring er meget tabt, siden de indenlandske Manufacturers Anlæggelse, særdeles af Klæde-Vare, udelukke det, som pleyede at indføres fra Lybek og Hamborg, saa og siden Specerier, og hvad der kommer fra Middelhavet, maa hentes med egne Skibe, eller og tages fra det almindelige Handels Compagnie i Kiøbenhavn. En anden kiendelig Aarsag til denne og flere Kiøbstæders Skade, er den Indpas som gøres Borgerne ved omløbende Bisse-Kræmmere, Jøder og deslige, som baade paa Landet og i Byerne selv afsætte Isenkram, Alne-Vahre og andet, for bedre Kiøb, end andre, da deres Leve-Maade er lettere og Byrderne mindre, særdeles naar de uden Tvivl have flere ufortoldede Vahre. Derimod er Stedet, ved sit gode Vand og taalelige Priis paa Levnets-Midler, beqvem til

Manufacturers Anlæg, ligesom ogsaa dermed er gjort nogen Begyndelse, særdeles med Arbeyd i alle Slags uldne Vahre, Farverie, Trykkerie og deslige. Fordum haver Pottemagernes Arbeyd fra Nestved (95) været i den Anseelse, at man har ført det af Landet, om saa er endnu, skal jeg ikke sige. Visse adelige eller andre Familier, som i Roelighed ville leve af deres Rente, udvælge og ofte Nestved til deres Boelig, da Egnen er behagelig, Luften og Vandet i adskillige Kilder (*)sundt, og i Aaen rigt paa fersk Fisk, særdeles Gedder som falde store og velsmagende.

(*) Om nogle visse Kilder her paa Stedet, siger J. L. Wolf i sit *Encom. R. D.* saaledes: Een Kilde er med Ciment opmuret, af hvilken brygges meget got Øll. Neden for denne en anden, som og er god. Imellem Sorte Brødre og Aaen, er den i gamle Dage saa kladte St. Karine Kilde.

I Nestved er en Snees Gader og Stræder, blant hvilke de største kaldes Øster-Gade, Broe-Gade, og Kiødmanger-Gade. Borgerskabet bestaaer af halvandet Hundrede Personer, og Consumptionen giver nu 4300 Rigsdaler. Byemark havest her ikke andet end et Overdrev, som Herluf Trolle haver skienket til at græsse Creaturer paa. Videre kan det ikke nøttes eller hegnes til Sædeland, efterdi Herlufsholm eyer Herligheden.

Alder og Opkomst. Denne saavelsom flere Byers Alder og første Opkomst er uvis, men saavidt jeg slutter, henhører den til 12 Seculum, da ikke alene Adelstanden her kom paa Fode, men og mange saa kaldte Herre-Klostre af Benedictiner og Bernhardiner Ordenen allevegne bleve bygte, og ved den Anledning, her ligesom i Tydskland, adskillige Kiøbstæder efterhaanden anlagte. At dette særdeles kan hentydes paa Nestved, slutter jeg deraf, at den Roeskildske Biskop PETRUS BOTYLDIS, som blev i Slaget ved Fodvig 1135, her anlagde det store Kloster, som nu er (96)den adelige Skole Herlufsholm, og ligger kuns en Fierdingsveys fra Byen, men først laae der, som St. Peders Sogne-Kirke nu er, og da det Anno 1263 afbrændte, blev forflyttet til sit nærværende Sted i Skoven og kaldet Skov-Kloster. Dette maa have været Byens første Anledning til Opkomst, efterdi Klostret siden i lang Tid, saa got som eyede Byen, eller dens Jurisdiction og Ret til Sagefald af 40 Mark, saa og satte Byens Borgemestre og andre Øvrigheds Personer i deres Embede, indtil Kong ERICH af Pommern Anno 1426 betog Monkene den Ret, og lagde samme under Kronen, samt gav Byen sin egen Birkeret, som af hans Eftermand Kong CHRISTOPPH III. Blev stadfæstet og forbedret. **Gamle Tildragelser.** Imidlertid var Byen ikke bleven ret gammel, førend den 1271 tog stor Skade af Ildebrand, men kom snart igien paa Fode. En anden gang nemlig Anno 1417 var Nestved nær ved at geraade i stor Uleylighed, formedelst en Voldsgjerning, som nogle af dens Borger øvede mod Monkene i Skienninge eller Mariboe-Kloster. Disse havde angrebet deres Fiskere paa den Laalandske Side. Nestved Borgere toge sig til Rette, grebe en Monk og 2 Klostrets Bønder, og lode dem halshugge og begrave i Heden Jord (*)

(*) Efter den Dom, som herover blev afsagt af Kongen og Raadet, og staaer at læse i det Danske Magazin Tom. I. p. 366 slap Nestved Borgere lemfældig nok, med at give Mandebod efter Loven, forsone sig med de 3 halshugne Mænds Venner, og optage deres Legemer af Hedenjord, samt begrave dem i viet Jord.

Blant andre Ting som give tilkiende, at Byen fordum haver været regnet for én af de vigtigste og anseeligste i Siælland, er dette, at den i Kong ERICI POMERANI Tiid haver haft sin egen (97) Mønt, hvor nogle smaae Stykker ere slagne, sim findes i Cabinetterne med Opskrift: Moneta nova Nestvedensis. Endnu i Kong HANSES Tid, var Mønster-Gaarden der bekiendt.

At Nestved nogen Tiid skulle have været befæstet, vides ikke, men vel at de Holsteenske Herrer, som pantviis havde Landet inde, i det farlige Interregno der fulgte paa Kong CHRISTOH II. Død, havde uden for Nestved bygt en Skandse, kaldet Huusvolden, hvis Levninger i nogle Banker sees uden for Sortebrødre. Der tænkte de til at forsvare sig mod Kong WALDEMAR III., som efter sin Indkaldelse til Thronen, idelig fordrev de fremmede Giæster fra det eene Sted efter det andet. Han beleyrede denne Huusvold Anno 1344, men vandt den ikke førend næste Aar, og nedlagde der Anføreren Erich Nielsen med sine Folk.

Stort Nedlag. Ved Karbeks Minde, neden for Byen, gjorde Hertug JERMER af landet Rygen Anno 1259 Landgang med sine Soldater, da Biskopen af Roeskild Peder Bang havde kaldet og indhentet ham saasom Roeskild Stifts Basal, til at hevne Erkebiskop Jacob Erlandsens Fængsel ved Kirkens Myndighed, med Kong CHRISTOPH I. og hans Søn Kong ERICH GLIPPING. Den kongelige Krigsmagt bestod i Opbud af Siælandske Bønder, som hastig komme og hastig bleve slagne ved 1000 Mand, hvis døde Kroppe, efter bemeldte Biskops Forbud, ikke maatte begraves i Christen-Jord, siden de vare døde som Rebeller mod den formeente hellige Kirke, og altsaa i Interdict eller Bann. I de Omstændigheder haver Nestved Bye vel ogsaa (98) haft noget at udstaae, skjønt Krønikerne ikke melde derom i Særdeleshed. (*)

(*) Dog beraaber sig HERMANNUS CORNERUS Coll. P. 904. paa en gammel, maaskee længe siden in Mfs. Omkommen Chrønike, som skulle berette at Jarmer havde beleynet, og med Magt indtaget Nestved og ødelagt der omkring mange Landsbyer med Sværd og Ild. Ordene ere disse: Anno 1260 Germarus, Pinc. Rugianorum intravit Selandian terræ Danorum, Secindum Chron. Dan. ducens secum magnum populum & obsidens oppidum Nestvde, expugnavit ipsum vastavique multas villas circumqvaqve igne & gladio & innumaros Danos occidit.

Kirker. Byens tvende Sogne-Kirker kaldes St. Petri og St. Martini. Den førstes Alder er formodentlig den samme som Byens nemlig af 12 Seculo. Anno 1263 tog den tillige med Byen, Skade af Ildebrand. Den er en stor og anseelig Bygning af 80 Alnes Længde, lyes og ziret med adskillige Epitaphiis over adelige og andre Folk, saasom Caspar Paselik 1599. Michel Sehested 1583, og Frue Rigitze Gyldenstjerne 1576. En Erindring om Pavedømmets Blindhed er denne, at ved Jomfrue Mariæ Billede staar blant flere Ord disse: O! candens lilium, placa tuum filium. St. Mortens Kirke er ikke slet saa stor, men dog ogsaa en god Bygning, og indvortes vel saa smuk. Særdeles er dens Altertavle af kunstig Billethugger-Arbeyd, og Daaben støbt af Metall. Denne Kirke er og gammel, og har været til i 13de Seculo, eller kanske før.

Klostre. Af Klostre vare her i Pavedømmets Tiid, foruden det tilforn omtalte store Benedictiner-Kloster, eet kaldet Graabrødre eller Franciscaners Monkenes, stiftet 1239 og i Reformationens Tiid 1531 nedrevet samt paa Stedet opreist et Kag. Dernæst et andet tilhørende (99) Dominicanerne eller Sortebrødre, hvis Bygning er tilovers, og bruges som en liden Herregaard, skjønt ufrie, med Hartkorn 12 Tønder 7 Skiepper 3 Fierdingkar, Skovskyld 1 Tønde. Det er stiftet 1242 men ombygget kort før Reformationen, nemlig efter en Opskrift paa Mure, 1527 domus hæc in Jesu Christi nomine est instructa. Hielp Jesus, Maria, Anna.

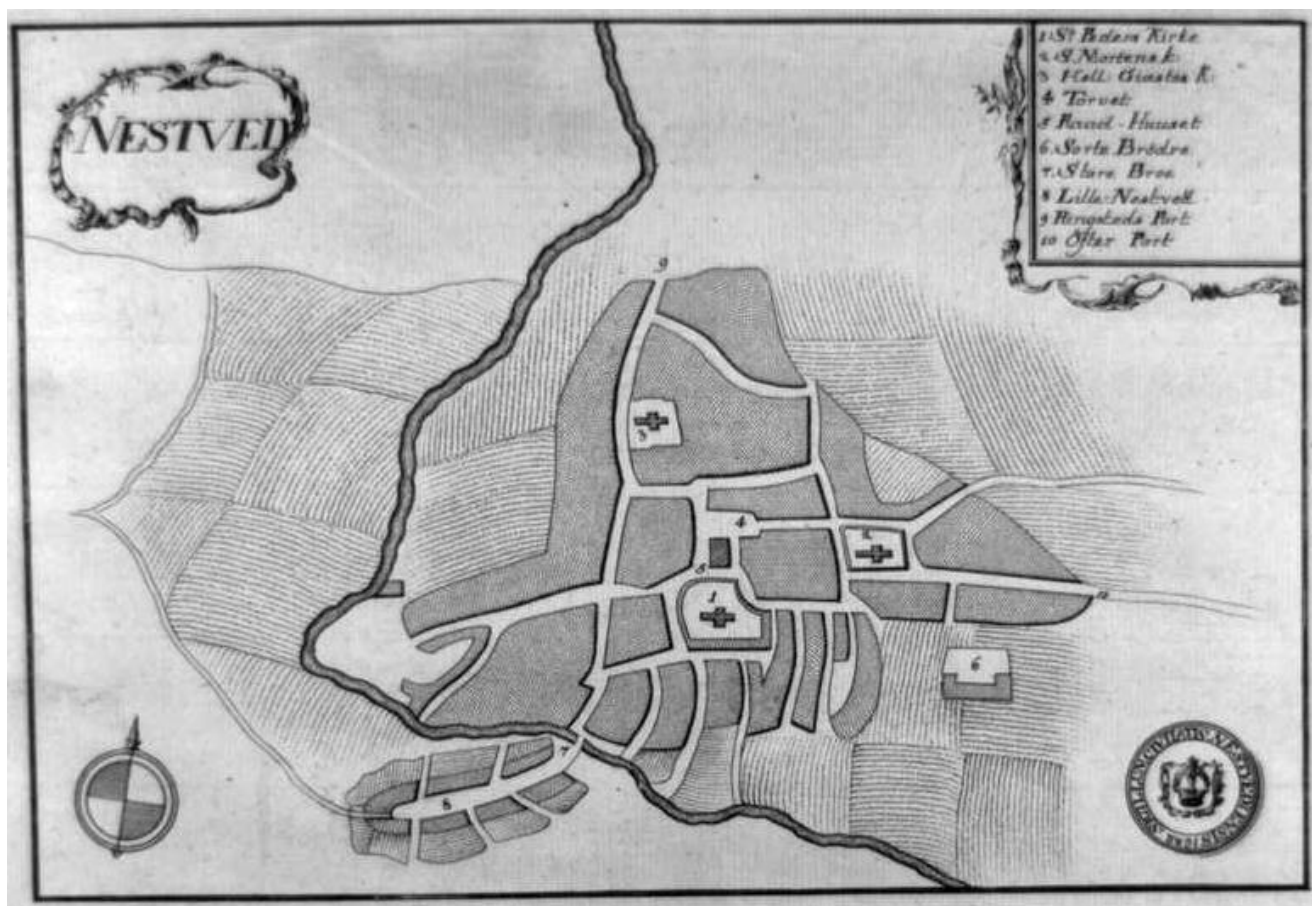
Hospital. Et Hospital havde Dronning CHRISTINA Kong HANSES Gemahl, her stiftet, hvis Eyendomme siden ere 1539 henlagte til Vartov i Kiøbenhavn, med forbehold, at 9 Lemmer fra Nestved, der kunde indlegges. Om det er det samme, som i et Document af 1523 kaldes Kronens Hospital St. Jörgens Gaard uden for Nestved, veed jeg ey. Ellers nævnes i et Brev af Kong

CHRISTIAN III. 1555 Forstanderne for det Almindelige Hospital i Nestved. Byen haver selv endnu et andet lidet Hospital med en Kirke, i hvilken holdes Guds-Tieneste. Samme er af nyere Tiders Stiftelse, og i dette Seculo særdeles beneficeret ved Peder Sommers og Rasmus Frises Gavnildhed, som med mange flere Donationer til Byens Fattige, opregnes i de HOFMANSKE Samlingers Tom. VIII pag. 450. Saa er og i St. Mortens Sogn, et Fattig-Huus til Boelig for 16 Enker. Tvende saakaldede Gildelav eller Convivia havde Indbyggerne i Nestved fordom, nemlig S. Erichs Gilde, og vor Herres Legems Gilde. Den Latinske Skole fandtes overflødig at være her, efterdi Herlufsholms store Skole ligger strax uden for Byen, hvorfor dens Indkomster, ved de smaa Skolers Reduction 1739, ere henlagte til andre Skolers Forbedring. Om bemeldte Skolers Alder og Stiftelse findes intet vist, men ved dette, at den allerede var til 1485. See Danske Magazin Tom. I. pag. 271 (100)

Byens Vaaben er en Kongelig Krone (*). Det aarlige Market holdes St. Michelsdag. Anno 1562 borttog smitsom Syge i Nestved 723, og 1602 ligeledes 590 Mennesker paa 5 Maaneders-Tid. Det Siælandske Adelige Rytterie holdt fordom sin Aarlig Mønstring i Nestved.

(*) Anno 1481 saaes i Byens Sigillo, tvende Røgler paa Kors med en Krone over, og neden under nogle Bølger. Danske Magazin T. VI. P. 161. Tvende Gilde-Lag, holdtes her i gamle Dage, navnlig St Olufs og St. Giertruds.

Vordingborg Kiøbsted. Paa samme Landets Søndre Side, halvfierde Miil fra Nestved, og elleve Mile fra Kiøbenhavn, ligger Vordingborg en liden men ældgammel Kiøbsted, mest bekiendt af det forudm der værende store og faste Slot. **Ælde og Oprindelse.** Navnets Oprindelse udleder CL: LYSCANDER og flere med ham, efter den Gullandske Hypothesis, fra Vahre og Varetægt, da Truid en Dommer, længe før Kong DANS Tid, skulle have regieret, og i Jylland bygget Varde i Skaane Varberg, men i Siælland Varding- eller Vordingborg, saasom faste Stæder til Værn og Varetægt mod fiendtlig Overfald, ligesom ogsaa de gamle kaldte en Varde det høye Sted, fra hvilket man agter paa Fiendens Ankomst. Men da SAXO GRAMMATICUS kalder Stædet Ortunga, saa giver P: J: RESENIUS, O WORMII Meening mere Biefald, naar han *in Monum. Dan. L. II.* Udledes Navnet fra Øreting, et Rettergangs Sted, som her blev holdet ved Strandbredden, hvilken sidste kaldtes Aar, aur, eller ør som er at see af flere Byers Navne. Følgeligen kunde Øreting eller Ørting letteligen ved Udtale blive til Vorting, og da der siden bygtes Borg og Fæste, blev Navnet Vortingborg. (101)

Slottes Bygning. Slottet, som særdeles haver gjort dette Sted navnkundigt, blev bygget af Kong WALDEMAR I. Anno 1166, i Anledning af de hedenske Venders ofte gientagne Streiferier og Indfald i Siælland, som tillige med Fyen og flere danske Øer ved Østersøen, leed i det Seculo meget af disse Friebytters Skibe, indtil Erke-Biskop Absalon saaledes havde tugtet Pommeren og Meklenborg, at de, tillige med de Danskes Herredømme, antog den Christlige Religion. I saadan Hensigt blev Vordingborg Slot, frem for nogen anden Kongelig Boelig, baade bygget saa stort og

vidtløftigt, saa og tillige befæstet med saa stærke Ring-Mure og mange Taarne, at dets Lige var ikke i Dannemark, i det mindste udraabtes det for uovervindeligt, udholdt ogsaa 1364 en Beleyring af Hanse Stædernes Magt, som maatte drage bort med uforrettet Sag. Kongelig Residentz. Efter at Kong WALDEMAR I. havde fuldført dets Bygning, beboede han det ogsaa, indtil sin Døds-Dag, som var den 12 May 1182, da han døde paa dette Slot.

Fæstning. Hans Begge Sønner og Eftermænd CANUTUS VI. Og WALDEMAR II. Holdt ligeledes ordentlig Hof paa samme Slot, og den sidste lod der forsamle Stænderne Anno 1240, da den i Sønder-Jylland eller Slesvig endnu gieldende gamle Jydske Lov blev underskreven og udgiven i Vordingborg. Endnu den tredje Konge af samme Navn, nemlig Kong Waldemar Fader, elskede og beboede samme Slot sædvanligen, indtil han omsider byggede Gurre ved Søborg og mere forelskede sig i det Sted. Vordingborg var ellers hans egentlige Residentz. Der forbedrede han baade Slottet og Fæstningen, som i hans Tiid var allerede over 200 Aar gammel. De mægtige Hansee-Steder, som tilegnede sig al Handel i (102) Norden, ydmygede han eftertrykkelig. Deres samlede Hob, som allevegne gjorde Statum in Statu, forkyndede Anno 1364 Dannemark offentlig Kriig, og skaffede Kongen noget at gjøre, skønt han selv til største Skade. **Gaase-Taarnet.** Imidlertid lod han, ved den Anledning, bygge et stort rundt Taarn, kaldet Gaasen, som endnu er tilovers og bruges til Amtets Fange-Taarn, men beskikkedes til et Fængsel for de Hanseatiske Kiøbmænd, som maatte fanges i Krigen, og fik til Veyrhane eller Fløy, en Gaas af Guld, hvilket Kong ERICH af Pommeren bortførde, tillige med de tolv Apostler af Guld, som stode i Roeskild Dom-Kirke. Grunden til dette Gaase-Taarns Navn var denne, at Kong WALDEMAR ansaae hine Kiøbmænd med deres Flode, i Kriigs-Sager for Giæs, eller saadanne Vandfugle, som vel kunde skrige og snadre i Vandet, men eller ikke gjøre ham Skade (*).

(*) Da Hanse-Stæderne vare 77 i Tallet, saa gjorde denne vittige og skiæmtsomme Herre paa dem og deres Gaase-Art, følgende plat-tydske Riim, saa de i deres Sprog maatte forstaae det.

Seven un Seventig Hånse
Seven un Sebehig Gånse.
Biten mi nicht de Gånse
So fra gik ok nicht na de Hånse.

For at raillere deres Sendebud, indbød han dem her engang om Vinters Tiid til Giæst, og lod Taffel Gemaket varme saa stærkt, at de under deres foerede Klæder, nær havde svedet sig fordervet. Næste gang da han indløb dem igien, foerde han sig selv vel ind, og lod holde Tafel midt paa Slots-Gaarden. Gesandterne komme da atter til kort: thi de havde taget tynde Klæder paa, og maatte fryse saa at Appetiten forgik dem. Saa fortæller man, og det synes ikke urimeligt, i Betragtning af denne Herres bekjendte Genie og de Tidens mindre polerte Leve-Maade ved Hoffet og andensteds. Af de kaalde Brønde, som Kong WALDEMAR brugede mod Podagra, fandtes der endnu én i Abildhaven, i Hvitfelds Tid, som melder der om p. 554.

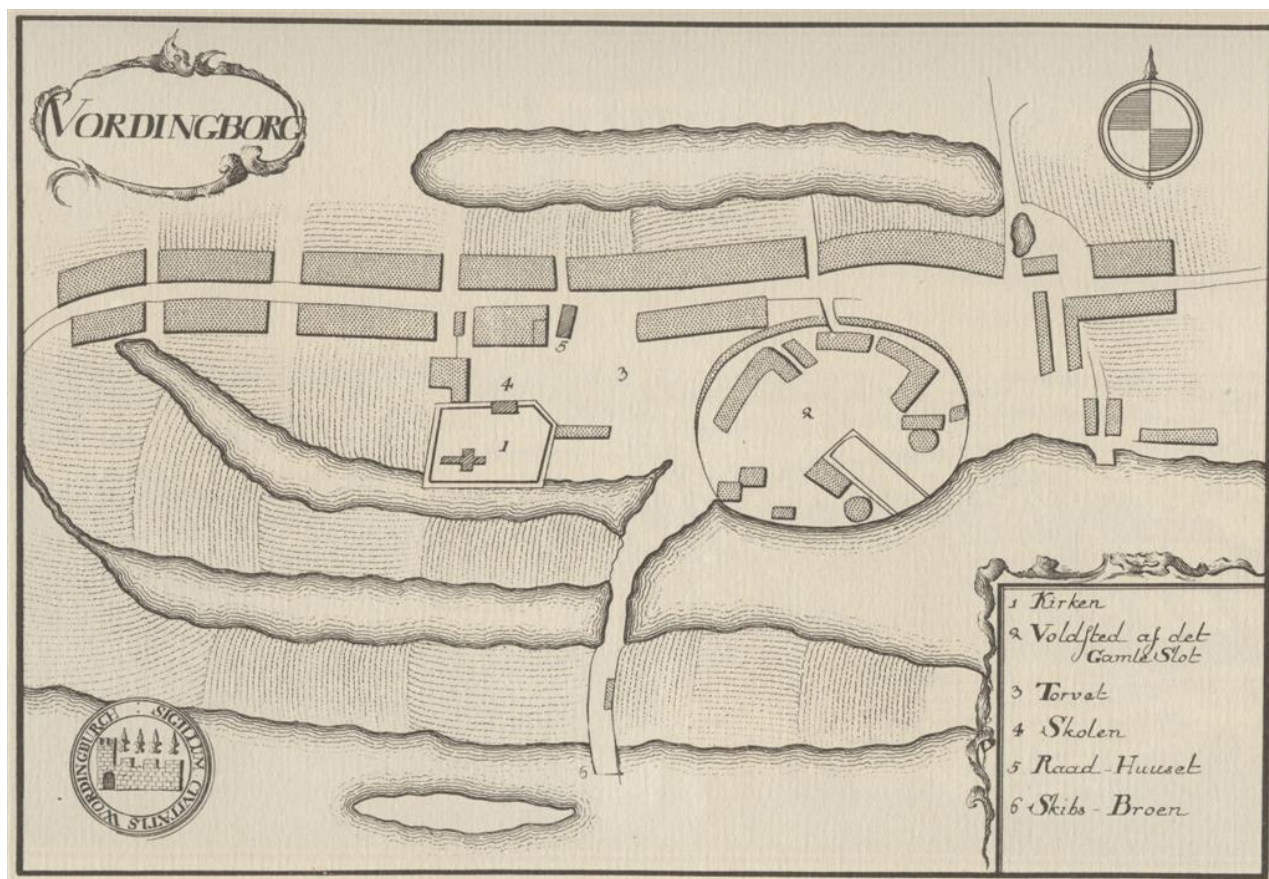
Foruden dette Gaase-Taarn (103) og nogle Levninger af de gamle Ring-Mure, samt en Bygning som kaldtes Canzelliet og længst var i Stand, findes nu intet andet end Voldstædet af dette store og faste Slot, som efter de sildigere Tidens Krigs-Maade, var overflødigt at holde ved lige og følgerigen forfaldt af sig selv, samt gav de næstboende Borgere Anledning at anvende Stenene til deres Brug.

(*)

(*) Mange gange er paa dette Slot holdet Herredag og Stændernes Forsamling, saa og Freds Fordrag med fremmede Herrer, saasom 1256 & 1391. 1392, 1393, 1396, 1434, Aar 1658 Holdtes her en Congres imellem Kong FRIDERICH III. Ministre Joach. Gersdorf og Christ Scheel paa den eene, og Kong CARL GUSTAVS paa den anden Side, som vare Corfitz Ulfeld og Steen Bielke. Men det var ey Alvor og løb frugtløs af.

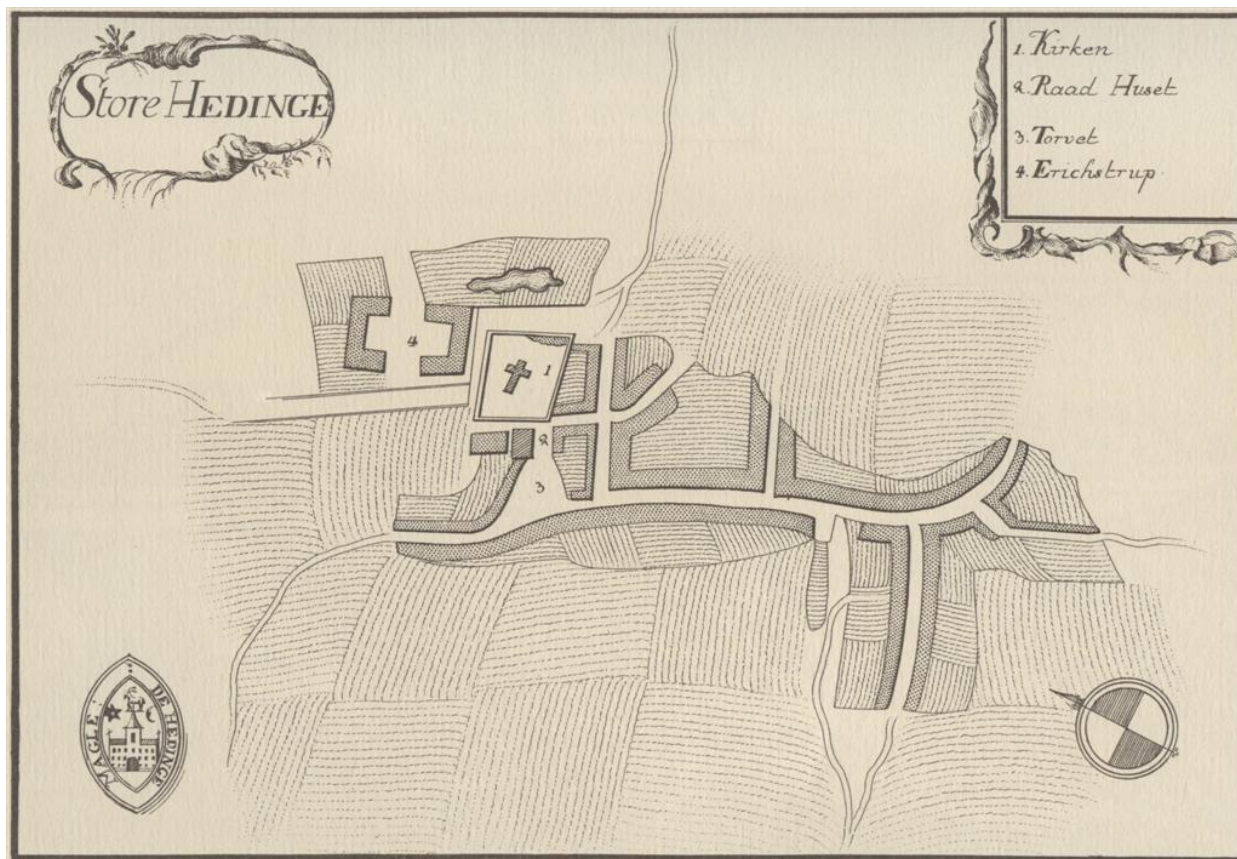
Palads i de nyere Tider. Et nyere Slot eller Sommer-Palads blev her opført mod Enden af forrige Seculo, til Tieneste for hans Kongl. Høyhed Printz GEORG, Kong FREDERICH III. Søn, som eyede Amtet under Navn af sit Domaine, hvor om tilforn er meldet. Men da denne Printz, siden sin Bortreyse til Engelland, Anno 1683 aldrig kom her, saa syntes ogsaa dets bekostelige Vedligeholdelse unyttig, hvorfor det Ao. 1750 er overladt til Geheime-Raad v. Osten, hvilken haver ladet de tvende Fløye ved Siderne afbryde, saa at alene Hovedlængden er tilbage. Denne sidste ordentlige og anseelige Bygning forestilles i Hr. de THURA hans *Vitruvio Dan.* Tom. II. Tab. CI. CII. CIII. (104)

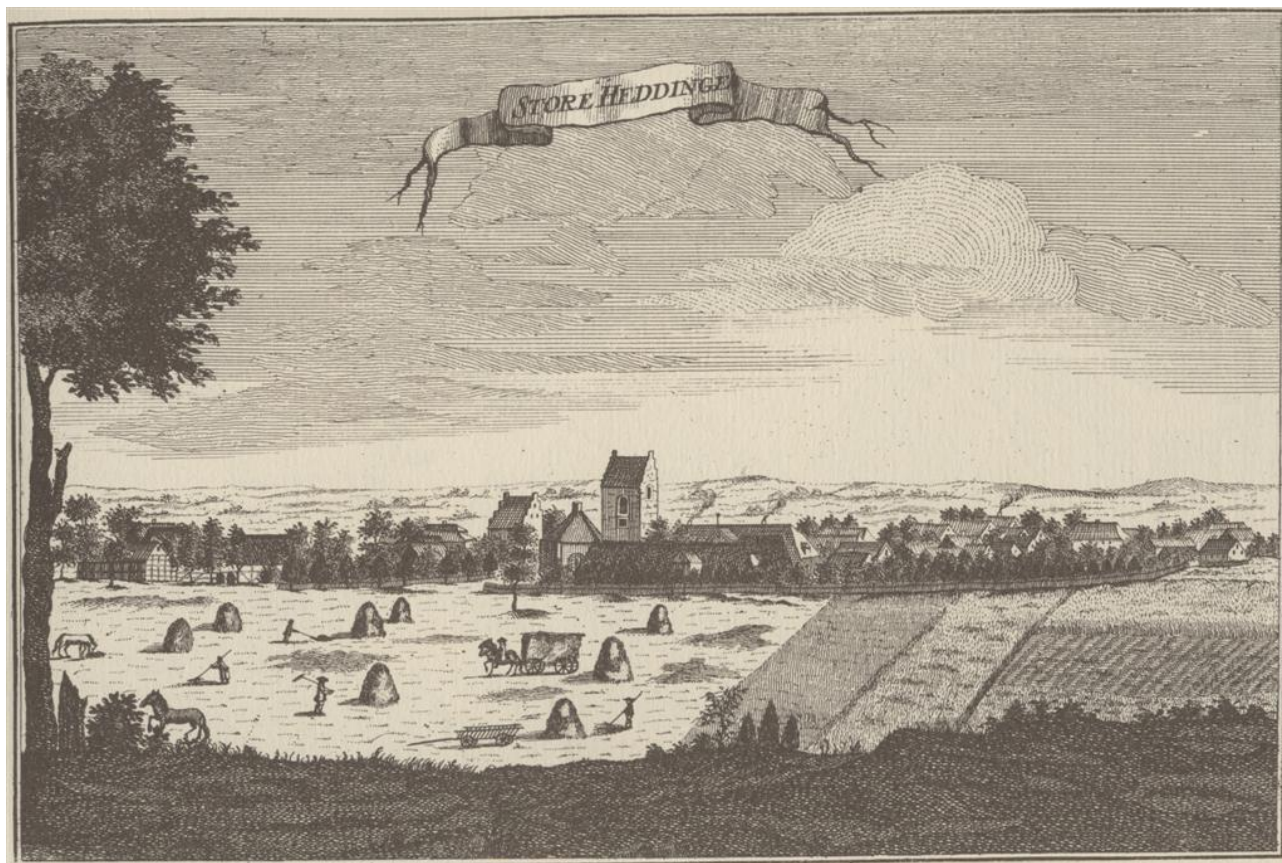
Byens Tilstand og Næring. Angaaende Vordingborgs Kiøbsted i sig selv, da er den ikkuns liden og af ringe Næring. Borgernes Tal var i Aaret 1753 ikkuns 110. Byens frie Jorder ere smaae, og matriculerede for 39 Tønder. Nogen Kornhandel og Skibsfart haves vel igiennem Grønsund, som Byen ligger ved, men ligesom dens Opkomst og Velmagt i ældre Tider haver beroet paa Kongernes Residentz og den Krigsmagt som blev holdt paa Fæstningen, saa maatte den sidstes Undergang, ved en fornøden Følge, drage Byens efter sig. Tilmed er Havnen, som fordum var nogenledes god, nu ved Sand saaledes forstoppet, at, ikkun Baade og smaa Fartøyer kunne gaae derind. Imidlertid haves her, saavelsom i Nestved, ogsaa nogen Hielp til Borgelig Næring, af en Deel Kongelige Cavallerie, som her findes indquarteret i fredelige Tider. **Ildsvaade.** Da Egnen der omkring er frugtbar og god, samt Bønderne med de beste i deres Stand, saa kunde og Byens Velstand formodentlig have været langt større end den er, hvis ikke i de sildigere Tider, én ulykkelig Ildsvaade efter den anden, havde ødelagt Bygningerne og svækket Borgernes Formue, at de knap have begyndt af sanke nogle Kræfter, førend en nye Ilebrand overgik dem igien, hvilket er skeet Anno 1718 den 31 Augusti, Anno 1729 den 20 og 21 September, og strax derpaa den 17 og 18 October i samme Aar, saa, at hvad Ilden engang levnede, blev den næste gang fortæret. Imidlertid er Kirken, som ikke haver nogen synderlig Merkværdighed, hidindtil forskaanet. En Sogne-Præst var her i Vordingborg 1346 navnlig Hr. Henrich von Lyneborg, som tillige var Kong WALDEMARS Cantzler. Høystbemeldte Konge blev først begravet til Vordingborg, men siden af Dronning MARGRETE henflyttet til Soer Kloster. Endnu gjør det (105) Vordingborg merkværdig, at tvende Konger her paa engang bleve kronede, nemlig CHRISTOFFER II. Og hans Søn ERICH, men om det skede i Byens Kirke, eller der har været noget Capel paa Slottet, er uvist. Vordingborg haver en Latinsk Skole, som er i god Stand, og forbedret ved nogle mindre Skolers Reduction. Saa nyde og 12 Discipler frie Kost. For Reformationen var her et Dominicaner-Kloster, stiftet Anno 1253. Her var og uden for Byen et S. Jörgens Hospital, hvorpaa Hans Skrifer 1516 fik Livsbrev, med saa Skiels, at han skulde holde Kirken og Gaarden ved lige. Et aarligt Market holdes den 23 Julii og 3 October. Aar 1604 blev Vordingborg Bye tiltalt for en Deel Aars Restantzer af sin Skat, hvilken var aarligen halvnittende enkelte Daler. Fra det Krav reddede man sig ved at fremlegge Kong FRIDERICH II. Brev af 1563, hvor i tilstaaes at Byen havde gjort Forstrekning paa 320 Mark Dansk og 27 Lod Sølv. Saa og et andet Brev af 1577 hvor i Kongen eftergav dem bemeldte aarlige Byeskat, indtil videre. Nu gives i Steden for Byeskat, i aarlig Consumption, 1600 Rigsdaler.

Af andre gamle Breve angaaende Vordingborg, haver jeg seet nogle, saasom Kong ERICI POMERANI AF 1415 AT Borgerne maatte beholde deres Færgegang, som sædvanligt, at de maatte hugge deres Ildebrændsel i Kongens Skov Steensved, og at de der af et Oldensviin skulle betale 3 Pending. Kong CHRISTOPH III. Af 1444 at naar de drage ud paa Fiskerie, skulle dem intet kræves hvor de laae, men ved deres Hiemkomst om Vinteren, skulle de give den sædvanlige Sild til Slottet. Kong CHRISTIAN I. af 1466 at Byen maatte holde et aarligt Marker St. Mariæ Magdalenæ Dag. Samme Kongens Brev af 1479 af Indhold at (106) da de gamle Privilegier vare bortkomne, saa stadfæstes dem særdeles den Frihed paa deres Fægang, fra Byen ud til Knudshovet og Spydveile, Østen igiennem Steensved og ud til Ballie i Viemose.

Præstøe en liden Kiøbstæd. Et par Mile fra Vordingborg mod Norden ligger Præstøe, en Øe, egentlig en Halvø eller Peninsel, forðum beboet af Præster eller geistlige Ordens Folk, ligesom Byens Vaaben forestiller en Mand i Præste-Klæder med sin opløftede Haand. Hvad det haver været for en Præst eller Præster, som gave Stedet sit Navn og maaskee sin Opkomst, vides ikke. Hr. Anders Andersen, som stod her i stor Helligheds Rygte, og hvis Gravskrift anføres i *Marmor. Dan. Tom. I. p. 192.* kan det ikke være, efterdi han levede sildig i Reformationens Tiid, og antog den Evangeliske Religion. Formodentlig betegnes ved dette Navn, Monkene af S. Antonii Kloster, som her var navnkundigt, og eyede i lille Pilestræde i Kiøbenhavn, ogsaa et S. Antonii Huus, hvilket gav bemeldte Gade det Navn Antonii- Stræde, see *Annal. Ecel. Dan. T. II. P. 863.* Saa var og forðum i Præstøe et halv geistligt Broderskab eller Gilde-Laug, som bar Navn af Convivium S. Johannis, stiftet af en ved Navn Mag. Johannes 1496. Her var og forðum St. Giertruds Capel som Aar 1550 blev afbrudt og anvendt til Kirkens Forbedring. Dette Capel havde formodentlig tilhørt det her værende S. Giertruds Gilde, hvis Gilde-Huus en Borger i Præstøe 1532 fik Eyendoms Brev paa.

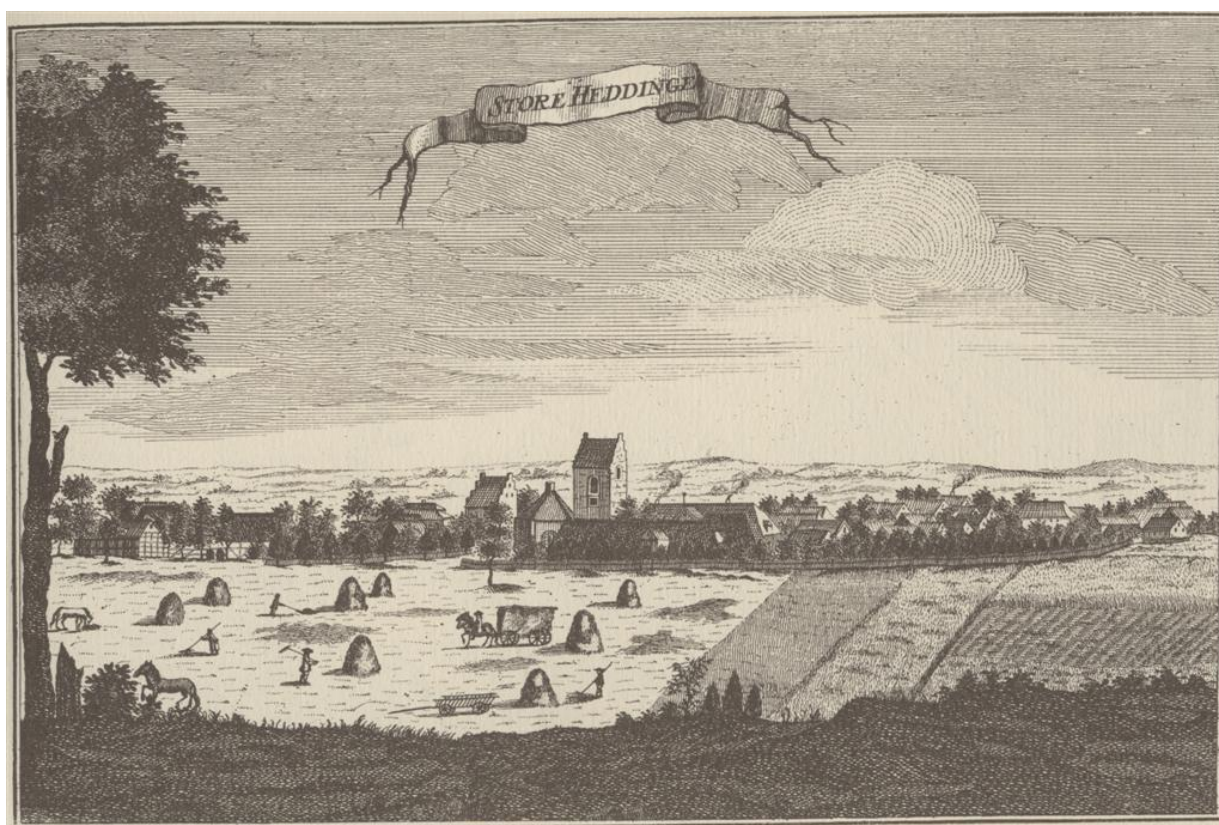
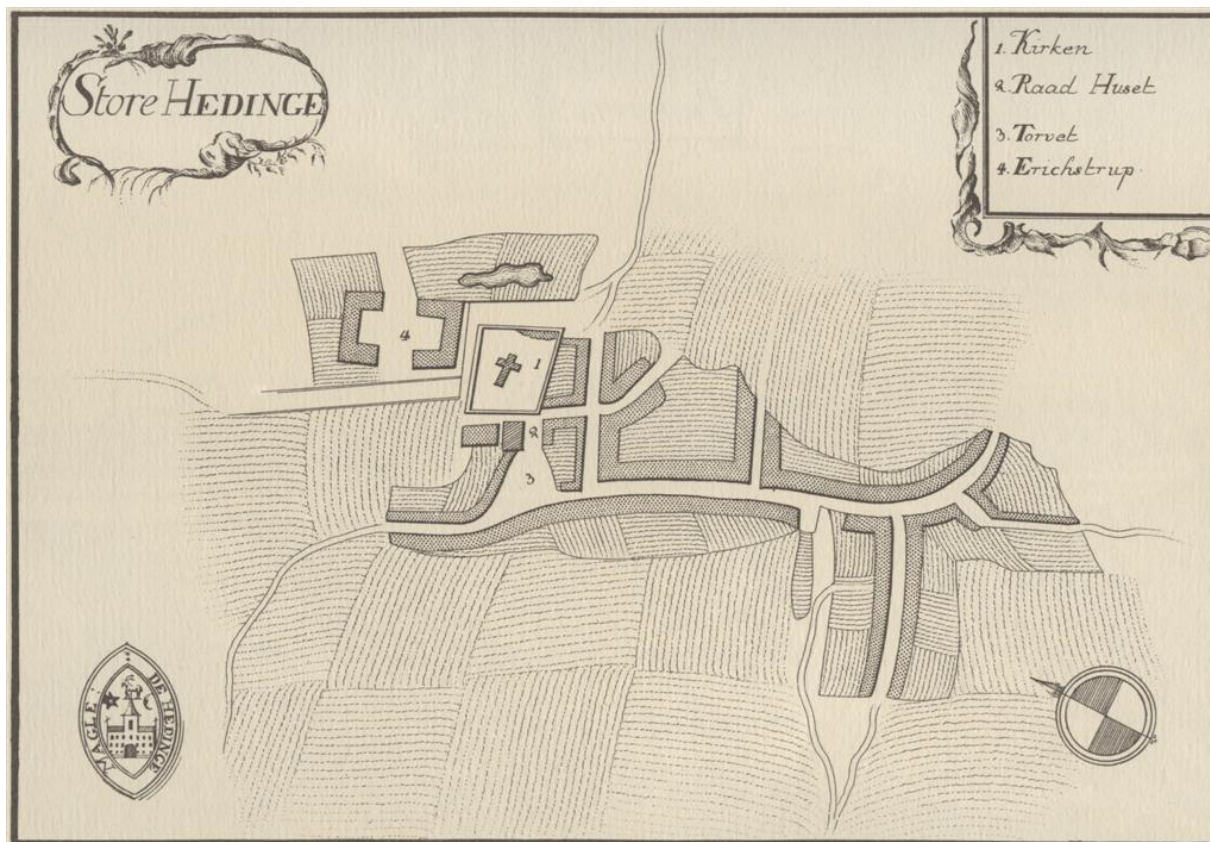
Byen er liden og dertil ofte formindsket ved Ildebrand, særdeles 1750 da de fleste og beste Huse lagdes i Aske. I forrige Seculo leed Byen og meget ved de Svenskes Indfald. Egnen er deylig, nesten allevegne omgiven med Vand, men Vandet igien med Skov og (107) frugtbare Marker.

Dens Havn. Den Fiord som fra Østersøen bøyer sig her ind, haver for dum gjort en god Havn, men nu omstunder har man ikke troet den dyb nok for store Skibe, indtil den for kort Tiid siden paa nye er bleven undersøgt, og befundet beqvem til at modtage den gandske Orlogs-Flode. Byen selv haver kuns smaae Fartøyer, til nogle Korn-Vahres og Brændeveds Udførsel, og de, dermed omgaaes, nest visse Haandverks-Folk og Fiskere, udgiør et Borgerskab af 60 Mand. Consumptionen giver 700 Rigsdaler aarlig. Byemark er her ikke. Kirken haver gode Ornamente. Den 24 Augusti og 17 October holdes i Præstøe et aarligt Market.

Store Heddinge en liden Kiøbstæd. Endnu af mindre Vigtighed er dette Districts fierde Kiøbsted, ved Navn Heddinge som gemeenligen skrives Store-Heddinge eller Magle-Heddinge, til at adskille den fra en Bondebye af samme Navn, kaldet Lille-Heddinge, da de begge ligge i Stevens-Herret. Men om man end confunderede dem, var Vildfarelsen ikke betydelig, thi Store-Heddinge er liden nok, naar den regnes blant Kiøbstæderne, fordi den af Kong CHRISTOPH III Anno 1448 fik Birke-Ret tillige med andre Siælandske Kiøbstæder, hvilket agtes overflødigt hver gang er erindre.

Alderdom. Imidlertid ansees den for at være meget gammel, helst naar dens Navn udledes fra én af de saa kaldte Skioldmøer eller mandhaftige Qvinder, ved Navn Hedde eller Hetha, som var med i Bravalla-Slaget, hvilken ogsaa skulle have stiftet Hedebye i Sønder-Jylland hvor Slesvig nu er. Andre udlede Navnet fra Hedenskab, hvilket Indbyggerne skulle have længst vedligeholdt, efter at Christendommen af Naboerne var antagne. Kirkens Bygning er noget selvsom (108) og adskillig fra

alle andre deri, at dens mellemste Deel er ottekantet og haver paa hver Ende et Taarn, dog det eene lavere end det andet.

Anno 1411 stiftede Hr. Hans Olufsen til Søeholm Ridder et Vicarie og en de Tiders Guds Tieneste i denne Kirke, til hvis Vedligeholdelse saavel som til Præstebordet han lagde en heel Deel Gods der i Egnen for evige Sielemesser at holde for hannem og hans Familie. Sognepræsten, som da var, heed Hr. Niels Almarsön. Om et Munke-Hoved, som er udhugget i en Steen udi Chor-Bygningen ud til Kirke-Gaarden, haves en skreven Beretning, som dog ikke betyder meget, siden den alene grunder sig paa uvis Tradition. Om der ellers forhen har været noget merkværdigt i Kirken, maa det være forkommet, da Kirken i forrige Seculo indfaldt og alle dens indvendige Prydelser bleve sønderknusede og ødelagte, som en skreven Beretning fortæller.

Byemark. Indbyggerne ere slette Borgere men gode Bønder og leve meest af Avling paa deres Byemark. Denne er meget stor og matriculeret for 300 Tønder Hartkorn, dog ikke alt frie Kiøbsted-Jord, men en god Deel saadan, som svarer aarlig Afgift til Universitætet, til Roeskild Dom-Kirke, og Skole, samt flere Geistlige. Borgernes Tal kand være 80 Mand og Consumptionen 800 Rdlr. Tvende Gilde-Laug, nemlig Convivium S. Canuti og S. Olai holdtes her i gammel Tiid. Her var og forud i Heddinge en Kronen tilhørende Gaard, kaldet Kongsgaarden, som N. Clausen 1529 af Kong FRIDERICH I. fik Livsbrev paa. Er kanskee den samme, som under Herregaardene i Tryggevælde Amt nu heder Erikstorp. Den 13 Julii og 15 Augusti falder er par Markeder. (109)

Stevns Klint. Ikke langt fra Byen er det, de Søefarende særdeles bekiendte, Forbiørg Stevens Klint 40 Alne høyt og gandske steilt, samt bestaaende i en underlig Blanding af sammenhængende Flintesteens-Pladser, med Kalk- og Kridtsteen som afvexle med hver andre, hvorom tilforn er handlet udførligere i det første Parts anden Bog, om Landets naturlige Egenskaber. Ved bemeldte Stevens Klint strande undertiden i haart Veyr, nogle Skibe, saa man vogter sig for t komme det nær. Heraf ville nogle udlede Navnet Steevns, ligesom Stift Nes eller haard Nes. Steenlagene paa Klinten som af Søevandet alt mere og mere underskiæres, falde ofte ned i store Stykker, ligesom de og med Fliid brydes og anvendes til Bygninger, under Navn af Klintesteen.

Daarlig Indbildning. I det omliggende Stevens-Herret, hvilket, ved et løbende Vand, adskilles og gøres saa godt som til en Øe, have Indbyggerne, efter Hr. Peder Syvs Anmerkning til Kiæmpeviserne p. 750 forud staaet i den daarlige Tanke, at hos dem regierede en saa kaldet Elve-Konge, (*) hvilken ikke tillod at nogen anden Konge kom ind i Stevens-Herret. For at betage dem den Tanke, drog Kong CHRISTIAN IV. der ind, og satte Elev-Kongen af fra sin Myndighed.

(*) I det eene af Hedinge Kirkes ovenmeldte Taarne, er tillige med en skiult Omgang i Muren, et mørkt Kammer, kaldet Elve-Kongens Kammer saa at den Herre er slet logeret.

Følger nu fremdeles en Opregnelse af de med adelig Frihed benaadede Herregaarde, som findes i disse tvende Amters Jurisdiction, nemlig i (110)

Vordingborg Amt.

Assendrup, en gammel Gaard, som forud haver tilhørt de Kafsers Familie, siden Christopher Giøe, fik mod Enden af forrige Seculo, Ober-Kammerjunker Adam Levin v. Knuth til Eyer, hvilken 1696 lod opføre den grundmuurte Bygning, saa og Hov-Marken rydde, og Avlingen derved forbedre. Hans Arvinger solgte den kort efter, til General-Feldmarschalk Gyldenløve, som lagde Assendrup til Gisselfeld og oprettede derpaa et Jomfrue-Kloster, om hvilket tilforn er givet Efterretning. Hovetgaards Taxt er 27 Tønder 7 Skiepper 1 Fierdingkar 1 Album.

Bavelse, i en behagelig Egn og ved en Søe af samme Navn. En meget gammel Herregaard, som i Kong WALDEMAR II. Tiid har tilhørt Hr. Oluf Kongens Skienk. Siden Frue Ingefrid Hr. Lauge Marskes Enke 1350, Hr. Johan Molteke 1398. Evert Molteke 1447. Aage Axelsøn Tott 1460. Bygningen er ikkun slet, men Godset, særdeles Skoven, af Importance. De nyere Eyere berettes i de HOFMANSKE Samlinger T. VIII. Pag. 438 at have været Jacob Flemming død 1544, efter hannem hans Svigersøn Jacob Ulfeld 1564. Jacob Ulfeld den yngre 1630. Siden viden ingen førend Statholder Christoffer v. Gabel og hans Frue Armgaard Badenhaupt, Hefeker, Schöler, Brigadier Bielke, død 1707. Kong FRIDERICH IV. 1709. Gekeime-Raadinde Thott, Kammer-Herre Christ. Siegfried von Plessen 1723, som solgte den 1755 til Hr. Geheime-Conferentzraad Greve Johan Ludvig v. Holstein hvis Søn Kammer-Herre Grev Christian v. Holstein nu er Herre deraf. Hovetgaards Taxt er 77 Tønder 7 Skiepper 2 Fierdingkar 1 Album, Skovskyld 6 Tønder 5 Skipper i Fierdingkar 1 Album.

Bekkeskoug, (*) Navnet skal grunde sig paa tvende Bekke, som løbe omkring Skoven og alle Gaardens Marker.

(*) Efter Navnet kunde man snart forvexle denne Gaard med en anden i Skaane, hvor fordum var et berømmeligt Præmonstratenser Kloster, om hvilket er meldet i *Annal. Eccles. Dan.* T. II. Pag. 721, 736 T. III p. 233.

Eyerne, saavidt samme ere bekiendte, have været Tønne Galles Enke Frue Wibike Bek som døde 1606. Henrich Ramel, Hofmester paa Soer, indtil 1649. Admiral Christoph. Lindenow, Major Axel Urne, Anna Elisabeth Lindenow, Geheime-Raad Otte Krabbe, Oberst Steen Schinkel 1704, Rudolph Schinkel, Knud Ahasverus Becker Landsdommer en haard Mand mod sine Bønder, som i deres Undertrykkelse, gjorde Oprør og dræbte ham paa Marken. Da dette skeede med felles Overleg og beraad Hue, maatte en halv Snees af disse elendige lade Liv for Liv. Hans Enke Hel. Mar. Brumond solgte Gaarden til Justitz-Raad Bredo Munthe af Morgenstjerne, hvis Søn Justitz-Raad og Landsdommer Otte Christoph. Munthe af Morgenstjerne nu besidde den, Herregaards Taxt er 10 Tønder 6 Skiepper 2 Fierdingkar 1 Album, Skovskyld 9 Tønder 4 Skiepper 2 Fierdingkar 2 Album.

Beltring, en vel bygt Gaard, som af Kong Friderich IV. blev kjøbt og henlagt under det Vordingborgske Regiments District til Cavalleriets Brug, Amtmanden over dette District pleyer her at have sin Boelig. Da Archivet brændte Anno 1719 saa haves om Eyerne i de ældre Tider ingen Oplysning, men efter Tradition, skal Beltring have tilhørt de Beckers Slegt, og blant andre én ved Navn Lawe Beck, som ligger begravet i Baarse Kirke, om hvilken den Egns Indbyggere (112) have følgende Ordsprog: LAWE BECK var ingen Giæk. Han raadede got for Kongens Penge Sæk.

Broksøe en liden Herregaard i god Egn, haver fordum tilhørt Hr. Jörgen Scheel, hvis Frue Elisabeth Brok kaldede den efter sit Navn siden de Lykers og Krabbers Slegt, nu tillige med Holmegaard, Kammer-Herre Trolle. Hovetgaards Taxt er 32 Tønder 7 Skiepper 3 Fierdingkar, Skovskyld 1 Tønde 1 Skieppe.

Bækkeskov og Beltringe fra:

Prospekter af Danske Herregårde af

Joachim Ferdinand Richardt

Udgivet første gang 1844 til 1868 i tyve bind med 12 lithografier i hver.

(ikke en del af det originale værk Den Danske Atlas)

Gavnøe. Gavnøe, heder egentlig Gabnøe, fordi den paa en omflødt Øe ligger ved Gabet eller Udløbet af Nesaae, kaldet Karbeks Minde, en Miil neden for Nestved. Gaarden er en af de ældste, hvilket sluttes deraf, at den Anno 1390, tilhørte en Ridder ved Navn Waldemar Bydelsback, som da solgte den til Dronning MARGRETE. Hun stiftede der et Adeligt Nonne-Kloster, St. Agnes til Ære, i steden for et andet, som hun havde bestemt at fundere i Gladsaxe udi Skaane. Pave Benedictus XIII. Og Bonifacius XI. Stadfæstede denne Stiftelse, som var af St. Augustini Orden. Biskop Peder Jernskæg i Roeskilde hialp dertil. Søsterne fik nogle af St. Augustini Brødre til Naboer, og det Baselske Concilium forkyndede dette nye Kloster rigeligen med Aflad, som 1437 blev dem tilbragt ved en Canie af Roeskilde, ved Navn Martinus Johannis.

Anno 1408 blev det beriget med St. Gereonis og St. Ursulæ Reliquier, og 1410 med noget endda bedre, nemlig den liden nestliggende Insul Svinø, som førbemeldte Biskop Peder skienkede og endda to Aar derefter lagde meere Gods dertil. I Aaret 1413 har de Danske Biskoper i en deres Forsamling forsynet dette Kloster med fornøden Aflad (113)

1417. Stadfæstede Kong ERICH Biskop Peders Gave til Klosterret, ligesom han og ey alene i dette Aar stadfæstede dets Privilegier, men endog 1423 selv gav Kloster-Jomfruerne Friheder. 1427 er en Munk af Graabrødre Orden, navnlig Johannes Simonis, beskikket til Dansk og Latinsk Prædikant

for Jomfruerne i Gavnø Kloster. 1515 fik Severin Arildsøn af Kong CHRISTIAN II Forlehnings-Brev paa Gavnø Kloster og Gods, og 1519 Niels Lykke ligesaa, med Vilkaar, at de skulle give Kloster-Jomfruerne den Rettighed og Provent, som dem bør have. 1523 fik Hr. Mogens Giøe af Kong FRIDERICH I. med samme Vilkaar Livsbrev paa Gavnø Kloster.

Efter Reformationen blev Klosteret Kronens Forlehning, og overladt til Jochum Bech, samt kort efter 1547 til Claus Hvitfeld, ligeledes 1540 til Jörgen Bille og 1552 til Michel Sehested, som 1583 endnu var i Besiddelse deraf, alt med Vilkaar, at de skulle forsørge de endda overblevne Nonner deres Livstid.

Anno 1584 bekom Hans Johansen Lindenou, Olde-Fader i 6te Leed af nu værende Eyer, Gavnø af Kong FRIDERICH II ved Mageskifte for Forbidslet i Jylland, som i mange Aar havde tilhørt de Lindenouer. Efter hans Død 1595 blev den eyet af hans Sønner Holger Lindenou og Hr. Hans Lindenou, og dennes Søn Hendrich Lindenou, som døde 1653; Hans Frue Sidsel Lunge, som gav 1200 Rdlr. Til Godsets Fattige, boede der til sin Død 1657, da den faldt i Arv til Stadtholder Niels Trolle, hvis Enke-Frue Helle Rosenkrantz besad den 1667, indtil 1681, da hun til Geheime-Raad Knud Thott byttede den mod Næs i Skaane, som i nogle hundrede Aar havde tilhørt de Thotter. Hr. Knud Thott, en god Landmand, forbedrede denne (113) Gaard anseeligen, deels paa Bygningen, deels med Markens Indretning, og deels med at købe meget nye Bøndergods dertil, iblant andet en gammel Adelig Sædegaard Svenstrup, hvoraf han indrettede Bøndergaarde og Huse; Han lod paa Holstensk og Hollandsk Maade inddige et temmelig Stykke af Stranden, og Vandet deraf udmale ved en kunstig og kostbar Veyermølle, han gav og 1000 Rdlr. Til Godsets Fattige, hvoraf, saavel som Frue Sidsel Lunges Legato, Renterne 2 Gange om Aaret uddeles. Efter hans Død 1702, besad hans Datter Frøken Sophie Thott, og siden hendes Død 1728, hans ældre Datter Frue Anne Helvig Thott, Etats-Raad Jörgen Brahes Enke Gavnø til 1736. da den blev købt af Geheime-Raadinde Krabbe. Men da hun døde 1737, købte Hans Excellence Geheime-Raad Hr. OTTO THOTT, endnu værende Eyer, den af hans Frues Birgitte Charlotte Kruuses Medarvinger. Han haver ladet sig være særdeles angelegen at sætte Bønder-Godset i god Stand, og formeere det med mere end 1/3 Deel. Har har paa nye indrettet og besat Gaardes Marker med levende Gierder, og over alt opelsket megen ung Skov. 1755 og følgende Aaringer, har han fast af nye ladet opbygge Borgegarden, bestaaende af 3 Længder 3 Etager høye, saa ordentlige og prægtige, baade indvortes og udvortes, at Gavnø, hvis Hovedgaards Taxt er 106 Tønder 6 Skiepper 1 Album, Skovskyld 3 Skiepper en Fierdingkar 1 Album, nu kand agtes for et af de skønneste Herre-Sæder i Landet. I den ene Fløy er et stort Capel til Guds-Tieneste, forhen Kloster Kirken, nu meget ziret, og behængt med herlige Bibelske Stykker, af hvilket Slags og findes i Galleriet nest derved. I Almindelighed, sees her en Mængde Originale og kostbare Malerier af de beste Mestere, saavel (115) i fire lange Gallerier, og i alle øvrige Værelser paa anden og tredje Etage. Heriblant er en stor Samling af Portraits, en Stue med det Kongelige-Huus, alle Originaler; en med Eyerens Forfædre i Opgaaende Linie, de fleste til fjerde og femte, nogle til ottende og niende Mand, et Gallerie derved med mere end 100 Stykker af deres nærmeste Slægt, en Stue med hans Frues Forfædre og Slægt. Endnu adskillige Værelser med Kongelige Personer, berømte Stats-Mænd, Generaler og Lærde, Indenlandske og Fremmede, en hver Nation for sig. Denne Samling af Portraits, alle vel giorte og af lige Størrelse viser de særdeles Dragter af adskillige Tider og Stæder. I dette Aar 1766 er over Stranden indtil Gaarden, i Steden for at man forhen til Deels matte køre i Vandet, forfærdiget en sikker og kostbar Broe af omtrent 400 Alens Længde. (*)

(*) Hvad i dette Seculi Begyndelse skeede med de Wærnskiolders Gaard Borre ved Fridrichshald, nemlig, at den i én Nat nedsank med Top og Tavl. Efter at Grunden ved det forbiløbende Vand var underskaaren, som videre er viist i Norges Nat Historie, det samme siges at være skeet med en Herregaard ikke lang her fra i Veyløe Sogn, strax ved Strandbredden af Carlsgeb, dens Navn skal have været Vasøegaard. Paa Steder sees nuet firkantet bundløs Morads. Mere vides ikke, og det man veed, grunder sig alene paa en mundtlig Tradition.

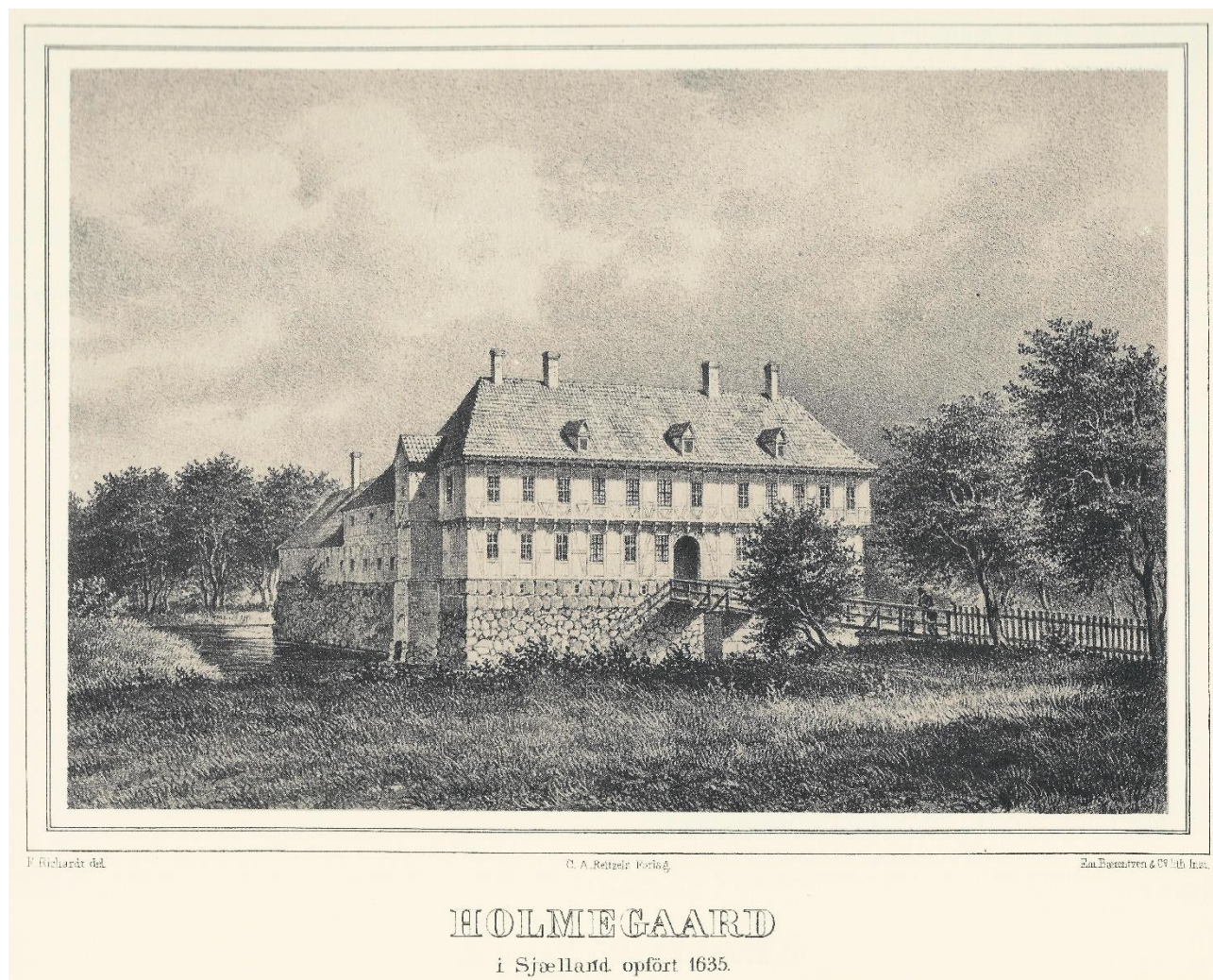
Gaunø fra:

*Prospekter af Danske Herregårde af
Joachim Ferdinand Richardt*

*Udgivet første gang 1844 til 1868 i tyve bind med 12 lithografier i hver.
(ikke en del af det originale værk Den Danske Atlas)*

Grevensvænge, af Lægde og Egn bedre end af Bygning eller Hartkorn, hvilket hidindtil har været ucomplet. Men er nu bleven en frie Herregaard, siden den har faaet 200 Tønder Hartkorn Bøndergods. Efter sit Navn Lydelse, synes Gaarden eengang at maatte haft en Greve til Eyermand, skjønt derom intet er bekiendt. Admiral Pros Mund var Eyer deraf 1642. Jochum Steensen (116) 1670. En Baron af Wedel solgte den 1719 til Christ. Fridr. Paludan, og denne 1724 til Thomas Neergaard. Anno 1741 kom den i Capitain Giörings og 1757 i General-Auditeur Wedderkings,

saasom nærværende Eyers Haand. Hovetgaards Taxt er 14 Tønder 2 Skiepper 3 Fierdingkar, Skovskyld 1 Tønde 2 Fierdingkar 2 Album.

Holmegaard fra:

Prospekter af Danske Herregårde af

Joachim Ferdinand Richardt

Udgivet første gang 1844 til 1868 i tyve bind med 12 lithografier i hver.

(ikke en del af det originale værk Den Danske Atlas)

Holmegaard, en stor og gammeldags Bygning, som siges at have haft den berømmelige Peder Oxe, Riges Hofmester, til Stifter. Claus Daae eyede den 1635, da han efter en Opskrift paa Porten, lod den nærværende Bygning opføre. Hans Søn Oluf Daae 1645 og Frue Anna Brahe lod Stald-Lægden bygge af Kampsteen. Derefter er den kommen til Kronen og af Kong FRIDERICH III. Overdragen til sin Kammer-Junker siden Geheime-Raad Otte Krabbe og hans Frue Berte Scheel. Ved hendes Testamente er den Anno 1737 tilfalden Jægermester og Kammerherre Knud Trolle. Efter hans Død 1760 besiddes Gaarden af hans Enke Frue Birgite Repsdorf. Hovetgaards Taxt er 77 Tønder 7 Skiepper 2 Fierdingkar, Skovskyld 5 Skiepper.

Jungshovet, som af nogle urigtig skrives Joenshoved, en Gaard af Importance, men i Mands Minde uden Hover-Bygning. Fordum var den et Kongeligt Slot og Kronens Forlehning. Anno 1369 var Otto v. Bydelsbach Kong WALDEMAR III Høvedsmand paa Jungshovet. Anno 1396 haver Jens Rud den ældre haft det i Forlehning, men leveret det til Dronning MARGRETA og der imod annammet Stege Slot og Møen paa 5 Aar. See Danske Magazin T. IV. p. 229. Af dem, som derefter med Jungshovet har været forlenede, findes Ebbe Mogensen omtrent 1516. Anders Ebbesen 1526. Ebbe Abdersön 1532. Byrge Trolle 1546. I de sildigere Tider haver (117) Jungshovet tilhørt de Parsbergers Familie, men hvilke Personer og hvor længe, finder jeg ikke, uden alene dette, at Grev Christopher Parsberg Anno 1671 var Eyer deraf, men mageskiftede Jungshovet mod Frydendal i Holbeks Amt, til Kong FRIDERICH III. DA Kong FRIDERICH IV 1720 lod indrette de nye Rytter-Districter, købte han Godset til den Ende, men Bygningen forfaldt. Anno 1761 haver Hans Kongl. Maj. Kong FRIDER V. allernaadigst overdraget Gaard og Gods til Staldmester og Kammerherre Henr. Adam Brockenhuus, som samler Godset igien, og formodentlig lader Hovetgaarden opbygge. Dens Taxt paa Hartkorn haver ey kunnet finde.

NÆSBYHOLM

Forhen Næsbygaard, i Sjælland, opført 1585.

Næsbyholm fra:

Prospekter af Danske Herregårde af

Joachim Ferdinand Richardt

Udgivet første gang 1844 til 1868 i tyve bind med 12 lithografier i hver.

(ikke en del af det originale værk Den Danske Atlas)

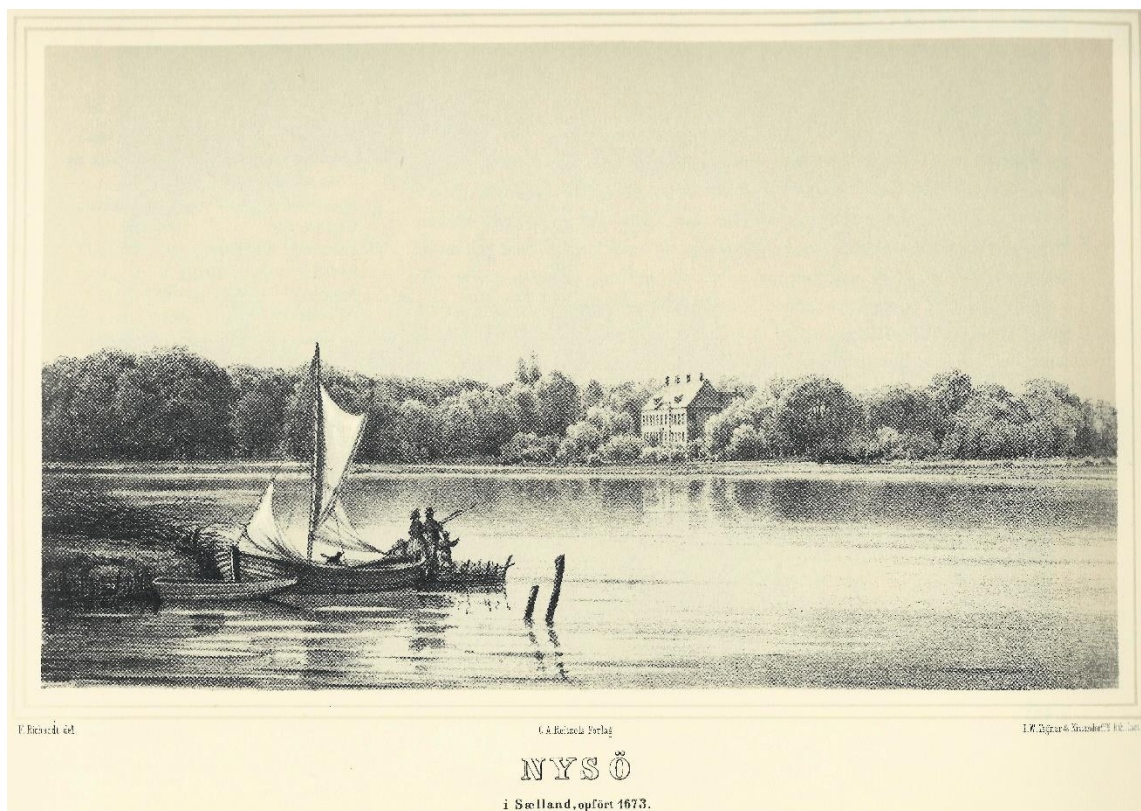
Næsbyholm, et gammelt Herre-Sæde af anseelig og massiv Bygning, omgivet med Skov. Eyerne vare Anno 1376 Ingvar Niclisson, 1420 Nis Ingvarsön, 1446 Hr. Jæp Lunge, 1496 Ingemar Grubbe, 1557 Otte Rosenkrands og Frue Ide Göye, dernæst Steen Brahe Rigesø-Raad og Frue Birgitte Rosenkrands, som lod den kostbare Bygning opføre 1596 efter den Inscription over Porten, som kand læses i *Marmor. Dan. T. I. p. 205*. Siden Otte Brahe som døde 1651. Biörn Ulfeld, som fik den med sin Formands Datter Margr. Brahe og døde 1656. Deres Søn Otte Christopher Ulfeld døde 1663. Videre Admiral Henrich Bielke, som døde 1693 (*) og havde faaet den med sin Frue Edele Ulfeld. Deres Søn Christian Friderich Bielke, som døde (118) 1707.

(*) Over denne tapre Søehelt, som var Rigets Admiral og Ridder af Elephanten, haver Baron Oluf Rosenkrands og Biskop Thomas Kingo gjort tvende betydelige Gravskrifter, som staae paa hans Liigkiste i Nesbye Kirke, og ellers kunde læses i de Hofmanske Samlinger T. VIII. P. 439. Et Skrift, som i den Materie om Herregaardens Eyere haver givet mig den beste Efterretning.

Af hans Arvinger købte Kong FRIDERICH IV. Nesbyholm 1709 og forærede den til Grævinde Schindel, men efter hendes Afgang, solgte den til Geheime-Raadinde Thott. Kammer-Herre Christian Siegfred v. Plessen fik den 1723, og solgte den saavel som, næstliggende Bavelsegaard, 1755 til Hans Høygrevelige Excellence Geheime-Raad Johan Ludewig v. Holstein som lod begge Gaardene incorporere i Grevedømmet Lethreborg, nu tilhørende hans Søn Kammer-Herre Greve Christian v. Holstein, Hovetgaards Taxt er 41 Tønder 6 Skipper 2 Album, Skovskyld 8 Tønder 4 Skiepper 1 Fierdingkar 1 Album.

Nyesøegaard, i en meget deylig Egn, nær ved Præstøe, hvor en Borgemester ved Navn Jems Lauridsen 1673 købte Gaarden og lod opsette dens kostelige Bygning. Næste Eyer var hans Datters Mand, Commerce-Raad Voigt, siden Enke-Grevinde af Danneskiöld til Samsøe. Derefter Hr. Greve Holk. Nu Kammer-Herre og Staldmester Henrich Adam Brockenhuus. Gaarden er ufrie, men den Hartkorn er 22 Tønder 7 Skiepper 1 Album, Skovskyld 4 Skiepper 2 Fierdingkar 2 Album.

Ravnstrup, en Gaard af god gammeldags Bygning, tilhørte 1407 Esbern Petersön, og 1430 Niels Krumpen, begge Væbnere, var derefter meget længe i de Daaers Familie, da den efter Opskrifter i Herlufmagle Kirke, besaddes 1486 af Claus Daae, hvis Søn Niels Daae efterlod den sin Søn Oluf Daae, som døde 1532. Én af denne Descendenter, formodentlig hans Sønne-Søn, navnlig Oluf Daae, med sin Frue Dorthe Friis, opsatte, efter en Opskrift over Porten, den nuværende massive Bygning Anno 1595. Deres Søn var Claus Daae (119) Rigens-Raad og Admiral, en drabelig Mand, hvis Søn Christian Daae med Frue Vibeke Krabbe døde Barnløs 1670. Siden solgtes Gaarden til Landsdommer Engberg, som gav den til sin Datters Mand Doct. Hector Gottfried Masius. Af hans Arvinger købte Admiral Wessel, en Broder til Admiral Tordenskiöld, Ravnstrup Anno 1718 og solgte den 1743 til sin Forpagter, men denne efter 4 Aars Tiid, til Justitz-Raad og Landsdommer Niels de Hofman, hvilken merkelig forbedrede baade Gaard og Gods, og overlod det Anno 1760 til nu værende Eyer Hans Excellentze Hr. Geheime-Raad og Stiftsbefalings-mand Greve Eggert Christopher v. Knut. Hovetgaards Taxt er 23 Tønder 6 Skiepper 1 Fierdingkar, Skovskyld 1 Tønde 1 Fierdingkar 1 Album.

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus III, 1764

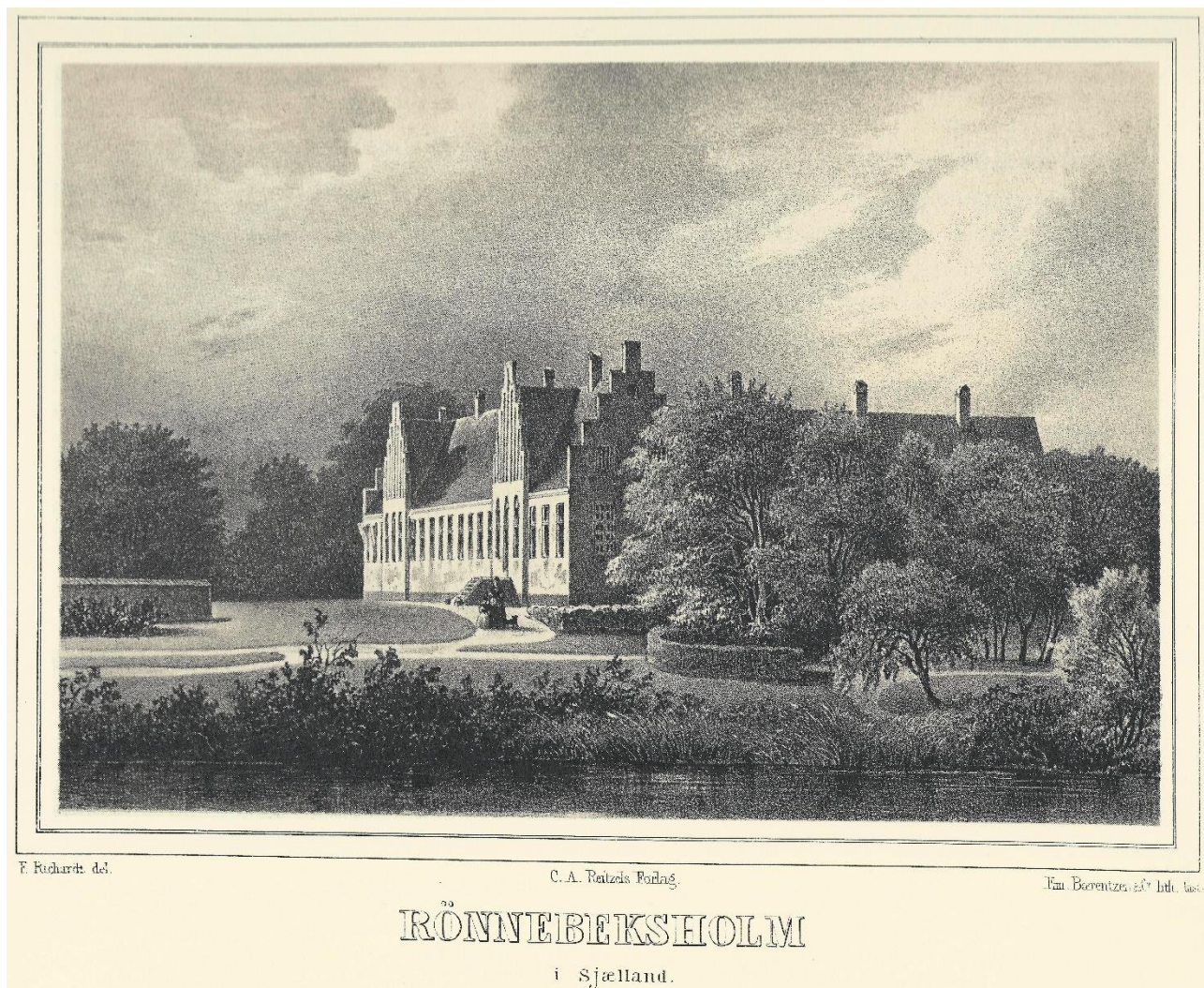
Nyesøegaard (Nysø) og Ravnstrup fra:

Prospekter af Danske Herregårde af

Joachim Ferdinand Richardt

Udgivet første gang 1844 til 1868 i tyve bind med 12 lithografier i hver.

(ikke en del af det originale værk Den Danske Atlas)

Rønnebeksholm fra:

Prospekter af Danske Herregårde af

Joachim Ferdinand Richardt

Udgivet første gang 1844 til 1868 i tyve bind med 12 lithografier i hver.

(ikke en del af det originale værk Den Danske Atlas)

Rønnebeksholm, den hørde Kronen til baade før og efter Reformationen, i de Aar 1459. 1462. 1474 findes Hr. Torben Bille at have været Høvedsmand paa Rønnebeksholm. 1513 forlenede Kong CHRISTIAN II. Nester Gert Bysselskytter dermed, paa Vilkaar at han skulle bygge en Pulver-Mølle og en Olie-Mølle, og giøre Kongen frie Krud al Sommeren over af Hans Majestæts eget Salpeter og Svovel. Af Kong FRIDERICH I. blev den 1523 til Johan Friis og 1525 til Hans Holst

forlenet. Hr. Justitz-Raad H. de HOFMAN siger T. VIII p. 470, at den Anno 1537 er, som et Lehn af Kong CHRISTIAN III først overladt Eskild Giöe, siden Claus Funthein (maaskee von Thienen) 1545 Axel Urne, 1547 Peder Godske, som var Høvetmand paa Kiøbenhavns Slot, og 1556 Biörn Saxtrup. Derefter er den ved arvelig Skiøde af Kong FRIDERICH II. Afhændet 1571 til Caspar Paslik, og eyedes 1601 af Friderich Paslik. Efter ham vides ingen (120) (*) førend Brigadier Niels Mundt, 1727 Oberst-Lieutenant Christopher Thage, 1750 Oberst-Lieutenant Möller og 1754 Tittmester Christian Waltersdorf, som næste Aar solgte den til Hans Excellentz Geheime-Raad og Ober-Hofmester paa Soer, ni Stiftsbefalnings Mand i Odense Hr. Carl Juel. Hovedgaards Taxt er 27 Tønder 5 Skiepper Skovskyld 1 Tønde 6 Skiepper 2 Fierdingkar 2 Album.

(*) Frue Edele Urne som havde den navnkundige Admiral Pros Mund skrives Anno 1642 saasom Eyere af Rønnebeksholm, følgelig maa bemeldte Admiral vel og have haft den.

Sandbyegaard, efter Bygningens Anseelse meget gammel og udgives for én af de ældste her i Landet, tilhører nu den Grevelige Knuthske Familie. Om dens Eyere i ældre Tider, findes alene dette, at den 1698 har tilhørt Johannes Skytte, 1430 Niels Jensön og 1464 Hr. Jep Jenssön, i Kong CHRISTIAN III Tiid Jens Grubbe og 1585 Niels Parsberg. Derefter Rönnov Bilde og 1651 Frue Anna Hohendorf. Hovetgaards Taxt er 37 Tønder 7 Skiepper 1 Fierdingkar 2 Album, Skovskyld 1 Tønde 4 Skiepper 2 Fierdingkar.

Sparresholm, en ypperlig Gaard, var fordum Biskoperne af Roeskild tilhørende og 1536 seculariseret, men med det Navn Padeborg som nogle gange forekommer hos HVITFELD og andre Annalister, i Anledning af visse Tildragelser, hvilke give tilkiende, at Padeborg haver været et saare fast Slot, hvorfor det og i Interregno efter Kong CHRISTOPHER II. Død, af Holsteenerne og andre blev meget anført, saa og brugt til en sikker Forvaring for geistlige Statsfanger. See *Annal. Eccles. Dan* T. II. P. 166. Det nye Navn Sparresholm fik Stedet først 1609, af Jens Sparre og Frue Cicilia Parsberg (121), efter følgende Op skrift over Porten, som for Antiquitæens Skyld bør her finde Sted, skjønt den ellers staaer i *Marmor. Dan.* T. I. p. 203.

Vejfarendes Ven, Mand eller Qvinde
Denne Steen du seer, vil dig paaminde,
Fordum Thydt stoed her Borge og Feste,
Biskopelig Sæde alt med de Beste.
Mars roldgested saa denne Sted
Og flød den neder under Fodetved.
Der man stres Tusind sex Hundre og ny
Thend 18 Marty, gaf ey forby,
Da lod Velbyrdig Jens Sparre bastille
Thenne Gaard at bygges efter sin Ville.
Palas og Venus Steden gaff Naffn
Sparrisholm, Jens Spare til Lycke og Gaffn.
Gud giffe them alle her bygge och bie,
I Himmerig at finde then evige Roe.

Bygningen er massiv med stærke Hvælvinger og Ladegaarden ligeledes af Brandmuur. Jens Sparris Søn, Christen Sparre døde ugift Anno 1658. Siden kom Gaarden til Jægermester Hahne, Krigs-Commissar Sören Lauridsen, hans Broder Jens Lauridsen, og hans Søn Laurids Lauridsen. Denne

døde Barnløs og testamenterede Gaarden til sin troe Tiener Assessor Lauridsen, som optog sin velgiørende Herres Navn og lod Gaardens Bygning forbedre, overladende den til sin Søn nu værende Eyer, Secreterer Laurids Lauridsen, Hovetgaards Taxt er 33 Tønder 1 Album, Skovskyld 5 Tønder.

Sparresholm fra:

*Prospekter af Danske Herregårde af
Joachim Ferdinand Richardt*

*Udgivet første gang 1844 til 1868 i tyve bind med 12 lithografier i hver.
(ikke en del af det originale værk Den Danske Atlas)*

Tyberggaard, maadelig i Bygning, men ved Godset Indretning en meget god Gaard. Eyerne, saa vidt vides, have været af de Ældre, Peter Ludvigsen Ridder 1374. Hr. Peder Basse 1400. Steen Basse 1420. Anders Pedersen 1456. Oluf Pedersen 1459. Af de nyere 1633 Frue Pernille Bannet, Eskild Krauses. 1664 General-Krigs-Commissarius Erich Banner med Frue Lindenow, 1672 Statholder Ulridh Friderich Gyldenlöwe, 1678 Rentemester og Geheime-Raad Peder Brandt, 1681 Ober-Kammerjunker Adam Lewin v. Knut, 1680 Hans Majestæt Kong CHRISTIAN V. som strax efter skiødede Gaarden til Friderich Werdelmands Enke, Margreta Wilders, 1708 fik Jomfrue Anna Margreta v. Hein Gaarden i Arv, og med hende blev Oberstlieutenant Lepel Eyer der af. 1729

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus III, 1764

kiøbtes den af Ritmester Friderich von der Maase, hvis Enke Frue Conradina Sophia Rostgaard solgte den 1735 til Major Peder von West, som meget haver forbedret Gaard og Gods (*) samt ved visse Fabriqvers Anleggelse, viist si at være en retsindig Patriot. Imidlertid haver han 1726 overladt Tyberggaard til Justitz-Raad Tycho Rothe, saasom nærværende Eyer og ikke mindre Elsker af Oeconomiske Forbedringer. Denne sidste haver nyeligen ladet sette en gandske nye grundmuret Bygning med høye Kieldere, og Huset saadan Dybde, at det giver Mængde af beqvemme Værelse, og øverst en skøn Sal med Frontespice. Tyberggaard haver et Hospital for 8 Fattige. Hovedgaards Taxt er 70 Tønder 3 Skiepper. Skovskyld 1 Tønde 6 Skiepper 2 Fierdingkar 2 Album.

(*) Blant andet er i Forstalden, ved Render, giort den Indretning, at Vandet indledes til 200 Køer, saa de, den gandske Vinter, ikke tør udledes for at drikke.

Tybjerggaard fra:

*Prospekter af Danske Herregårde af
Joachim Ferdinand Richardt*

*Udgivet første gang 1844 til 1868 i tyve bind med 12 lithografier i hver.
(ikke en del af det originale værk Den Danske Atlas)*

Udi Tryggevælde Amt ere følgende Herregaarde.

Egedegaard, har i gamle Dage tilhørt Hr. Uffo Petersön 1354. Johannes Offesön 1382. Hr. Peter Jacobsen Lunge 1424. Hr. Friderich Wordenberg 1456. Frue Cecilia 1482. Hr. Friderich Wordenberg 1456. Frue Cecillia 1482 Klades geemeenlig Jomfruens Egede, at tvende adelige Jomfruer, navnlig Ermegaard og Birgite Bilde, begge Døttre af Hans Bilde, som døde 1542 og efterlod den til bemeldte Jomfruer som der boede og døde tillige Anno 1587. Fra dem kom den til de Thotter. Tage Thott bygde Gaardens Vester Længde 1620. Siden fik Jens Sparre den, som 1636 bygde den Nordre Længde med Taarnspiret. Da Jægermester Hane 1670 og nogen Tiid derefter havde været Eyer der af, kom den i Grevinde Moth til Samsø hendes Eye. 1722 tilhørde den Søe-Capitaine Nicolaus Espen Poulsen, og efter hans Enke, Anna Mellers Død 1740. Oberst-Lieutenant Claus Beenfeld, omsider hans Datter-Mand Cantzellie-Raad Thomas Holmsted. Hovedgaards Taxt er 98 Tønder 2 Fierdingkar, Skovskyld 8 Tønder 2 Skiepper.

*Egedegaard/Jomfruens Egede fra:
Prospekter af Danske Herregårde af
Joachim Ferdinand Richardt*

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus III, 1764

*Udgivet første gang 1844 til 1868 i tyve bind med 12 lithografier i hver.
(ikke en del af det originale værk Den Danske Atlas)*

Erichstrup, en Hovetgaard, som ligger tet ved Store-Heddinge, kaldtes forud Kongsgaard, da en Bonde boede der paa: men Erich Walkendorp Høvetmand paa Høystrup lod den opbygge til sin Søn Christen Erichsen Walkendorp og kalde Erichstrup. I forrige Seculi Begyndelse tilhørte de Hr. Christen Erichsen og Frue Sophia Krabbe. Dronning CHARLOTTA AMALIA købte den siden, da den tilhørte en Borger i bemeldte Heddinge, lagde mere Bøndergods der til, og gjorde en complet Herregaard der af. Hendes Hr. Søn Kong Friderich IV. udlagde den Jorder til nogle Bøndergaarde, men Justitzraad Lindenkrone som Anno 1743 købte den tillige med mere, (124) Gods i Stevens-Herret, af Kong CHRISTIAN VI Resttureden den atter i Herregaards Stand og lod en kostelig grundmuret Ladegaard opbygge. Hovetgaards Taxt er 32 Tønder 7 Skiepper.

Giørslev, en herlig og vigtig Gaard, paa fire Sider indbyggt af Kridsteen, som tages næst ved Stevens Klint, og i denne samt flere gamle Bygninger, særdeles Kirker, synes uforgængelig. Godset er stort og Gaarden en af de ældste, som kand spores at have været Adelens Eyendom, efterdi den skal have tilhørt den berygtede Ranne Jonsen af de Langers Slægt, Marsk Stigs Frende, som ihjelslog Kong ERICH GLIPPING i Finderup 1286, og som 8 Aar derefter, blev steilet ved Roeskild, hvor han hemmeligen opholdt sig i et Kloster. Naar denne Gaard er kommen i de Roeskildske Bispers Være, veed jeg ikke, men A. HVITFELD opregner den blant det Gods, som Anno 1536 blev dennem frtaget og Kronen tillagt. Af de Biskopelige Lehnsmænd vids, Hr. Niels Iversen 1397, og Lauritz Knob 1480. Kong CHRISTIAN III brugte den til at belønne sin troe Mand og Raad den lærde Petrum Svavenium, som tillige var Decanus Capituli Roskildensis og skiødede ham Gaarden 1540. Hans Arvinger vare tvende Døttre, af hvilke den eene var Elisabeth giftet med Hr. Vincent Wels til Hessel, en af dem haver sluttelig besiddet Gaarden efter deres Fader. I følgende Tider tilhørte Giørslev Mogens Gyldenstjerne og hans Enke Sophia Rantzow. Dernæst Jens Bilde og Frue Ellen Juel, Peder Juel eyede den 1614, siden Geheime-Raad og Hofmester Just Höeg, som 1638 byggede Ladegaarden. Item 1664 Joachim Irgens. Derefter Dronning CHARLOTTA AMALIA, ig efter hendes Majestæts Død, Printzesse SOPHIA HEDEVIG, hvilken 1718 afstod den til sin Hr. Broder Kong (125) FRIDERICH IV. som lod Godset indrette til et Rytter District for fem Compagnier. Men da Hans Majestæt Kong CHRISTIAN VI fandt for godt at gjøre nogen Omskiftelse med Cavalleriets Qvarterer, blev Giørsløv ved offentlig Auction 1743 solgt til nu værende Eyer, Hr. Justitz-Raad Christian Lindenkrone, som ved afslagne Skatter paa 300 Tønder Hartkorn (da Matriclen til forn befandtes uproportionerlig høy) haver fundet Leylighed til at sette baade dette og Søeholms Gods (*) i god Stand, ligesom han og haver ladet den af sin Ælde venerable, men massive Hovetgaard selv indvortes ombygge, og ziire paa det kosteligste, efter nu værende Tidens mageligere Brug. Hovetgaards Taxt er 201 Tønde 2 Skiepper 2 Fierdingkar, Skovskyld 3 Tønder 5 Skiepper.

(*) Søeholm som i Dronning MARGRETES Tiid haver i de Lungers og udi Kong CHRISTIAN I. Tiid i de Billers Familier, var en adelig Hovetgaard for sig selv, indtil Kong FRIDERICH IV. afskaffede den og lagde Godset under Giørsløv, saa at dette tillige med foranførte Erichstrup nu er én af de største Eyendomme i Landet.

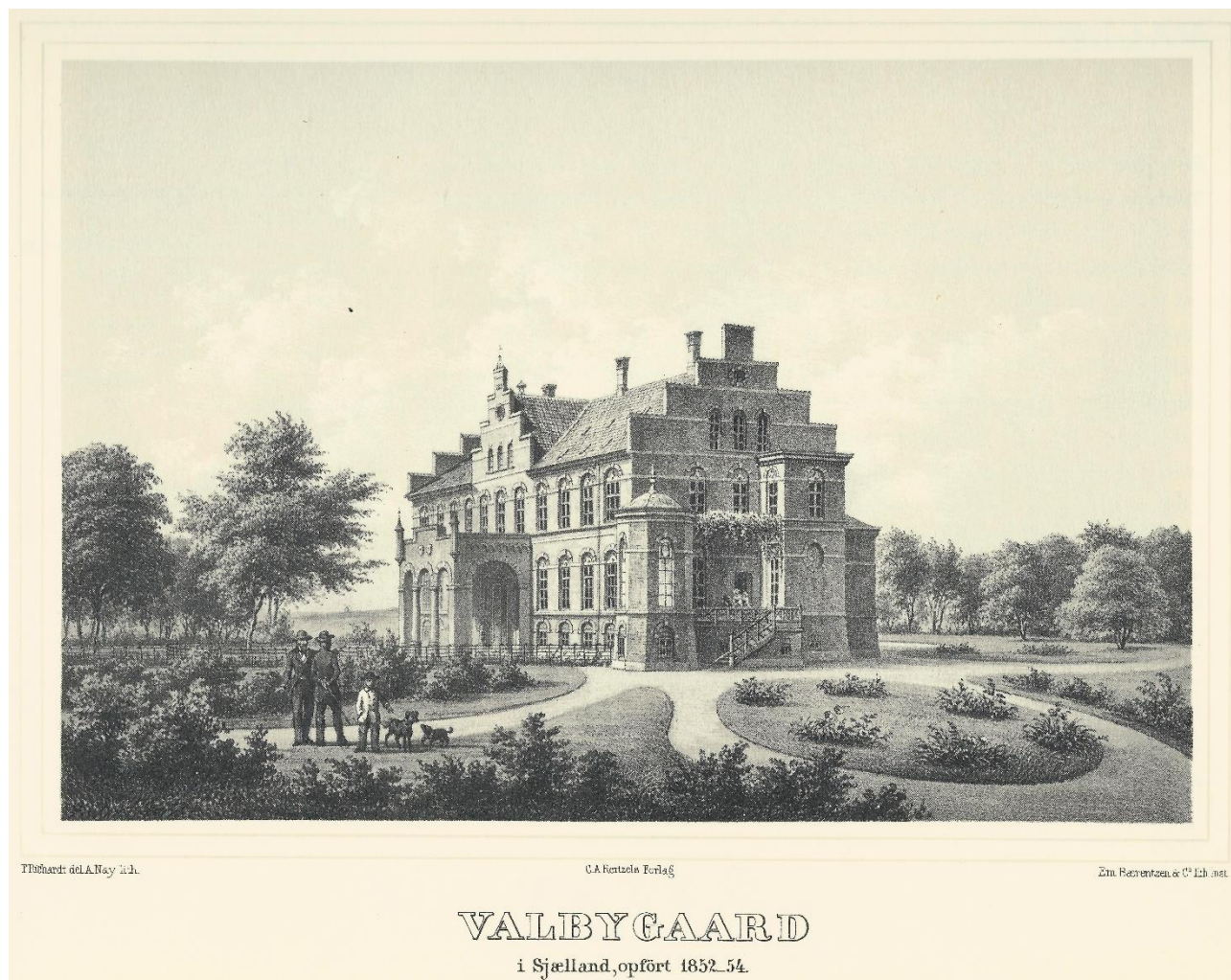
Ved den der tilhørende Maglebye Kirke, findes et godt lidet Hospital, stiftet 1751 af Etats-Raad Jens Andresen, da han i sine yngre Aar havde Giørsløv i Forpagtning.

*Gjørsløv fra:
Prospekter af Danske Herregårde af
Joachim Ferdinand Richardt
Udgivet første gang 1844 til 1868 i tyve bind med 12 lithografier i hver.
(ikke en del af det originale værk Den Danske Atlas)*

Høystруп en nye Gaard, opretter af 4 Bøndergaarde ved Dronning CHARLOTTA AMALIA og forenet med en anden Gaard i Frøsløv Sogn. Deres Kongelige Høyheder, Printz CARL og Printzesse SOPHIA HEDEVIG, som arvede den efter Hendes Majestæt, lagde den under Vemmeltofte-Kloster, hvortil den nu henhører. Tilforn maa Høystруп dog ogsaa have været en adelig Gaard som sees af (126) gamle Breve, thi 1378 nævnes Hr. Jacob Olufsen Lunge af Høystруп, 1400 Hr. Folmar Jacobsen Lunge, 1461 Peter Næb Væbner. Gaarden har siden tilhørt Kronen og været forlehnet 1518 til Diderich Beuernest, 1539 til Hans v. Buchwald, siden pantsat 1546 til Hans Barnecow og 1555 til Erich Walkendorf.

Juellinge.

Juellinge – Valbygaard fra:
Prospekter af Danske Herregårde af
Joachim Ferdinand Richardt
Udgivet første gang 1844 til 1868 i tyve bind med 12 lithografier i hver.
(ikke en del af det originale værk Den Danske Atlas)

Juellinge, en herlig Italiensk Bygning af huggen, Steen kaldtes i gamle Dage **Valdbyegaard**, dens ældre Bygning var uden Tvivl opført af Christopher Lindenov og Frue Sophia Pless, hvis Navne fandtes over den gamle Borregaards Port, med Aarstal 1585. Siden haver den tilhørt Vincenz Bille 1631 og 1641 hans Frue Karen Grubbe, som døde 1658. Efter hende er den kommen til Gunde Rosenkrands Rigens Raad og en lærd Herre, navnkundig i Kong FRIDERICH III. Historie, dernæst til Geheime-Raad Baron Jens Juel (*) som gav den dette Navn, og Anno 1676 lod den nye Bygning bekoste, og et Frieherkskab indrette, hvilket ved Mageskifte mod andet Gods i Lolland, som der skal erindres kom til Kronen, og blev overdraget til det Grevelig Danneskioldske Huus, men da dette er bleven belehnet med Baroniet Marselisborg i Jylland, saa tilhører Juellinge nu Hans Excellence Geheime-Raad og Ober-Hofmarschal Grev Adam Gottlob v. Moltke, og sorterer som en Feudalgaard under Grevedømmet Bregntved. Hovetgaards Taxt er 137 Tønd. 2 Skiepp. 1 Alb. Skovskyld 7 Tønd 5 Skiepp.

Juellund

Juellund fra:

*Prospekter af Danske Herregårde af
Joachim Ferdinand Richardt*

*Udgivet første gang 1844 til 1868 i tyve bind med 12 lithografier i hver.
(ikke en del af det originale værk Den Danske Atlas)*

Juellund, ligeledes en skøn Bygning af 3 Etager opført 1695 af Baron og Geheime-Raad Jems Juel, hvis Bustum sees paa en af de (127) tre Alletaner. Han lagde der under tvende mindre Herregaarde, ved Navn Joenstrup og Herlufstrup. Efter ham var Eyeren Commerce-Raad Hans Benzon, med sin Søn Cancellie-Raad Sören Benzon. Siden Sr. Morten Glæde, Etats-Raad Niels Foss, Grevinde Anna Soph. Schack, nu ved Testamente hendes Stif-Søns Søn Kammer-Junker Grev Friderich Shak.

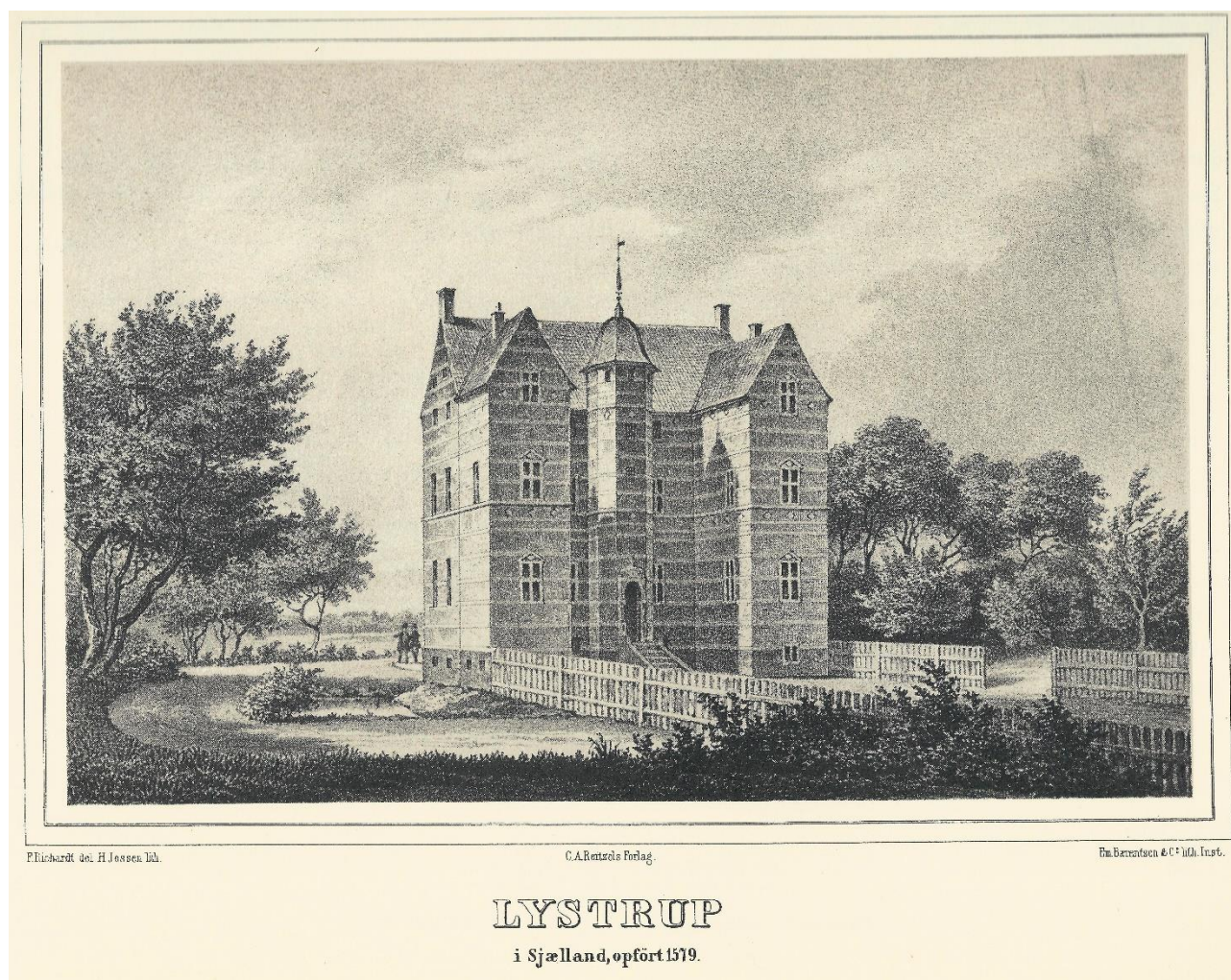
Lindersvold.

*Lindersvold fra:
Prospekter af Danske Herregårde af
Joachim Ferdinand Richardt
Udgivet første gang 1844 til 1868 i tyve bind med 12 lithografier i hver.
(ikke en del af det originale værk Den Danske Atlas)*

Lindersvold, ikke langt fra Gaarden skal tilforn have været en liden Landsbye, navnlig Axel-Hoved. Den har i lang Tid været eyet af de Lindenouer, som formodentlig have givt den sit Navn. Deriblant har været Godske Lindenou og Christopher Lindenou, som var Eyere deraf i den Svenske Krig, og solgte den 1672 til Axe3l Urne, der igien efter faae Aars Forløb skiødede den til Oberste von Skillert, hvis Enke-Frue Merthe Urne boede derpaa i 44 Aar indtil 1724 og imidlertid satte Bønder-Godset i god Stand. Hendes Datter Oberste-Lieutenantinde Kalkreutz, solgte den 1728 til Frue Kirstine Marie Krabbe Salig General-Major Ulrich Christian Kruuses. Efter hvis Død 1736, den tilfaldt nu værende Eyere Hans Excellence Geheime-Raad Hr. Otto Thott, paa hans Frues, hendes eeneste Datter Birgitte Charlotte Kruuses Vegne. Høvergaards Taxt er 33 Tønder 6 Skiepper 1 Fierdingkar 2 Album, Skovskyld 7 Skiepper.

Lystrup.

Lystrup fra:
Prospekter af Danske Herregårde af
Joachim Ferdinand Richardt
Udgivet første gang 1844 til 1868 i tyve bind med 12 lithografier i hver.
(ikke en del af det originale værk Den Danske Atlas)

Lystrup, en god gammeldags Bygning til Anseelse som et E med Taarn, var længe de Grubbers Slægt, tilhørende, nemlig Sigvard Grubbe død 1559, samt hans Frue Mette Ulfeld død 1562 begge begravne i Kongsted Kirke. De havde 17 Børn tilsammen. Eiler Grubbe og Frue Kirstin Lykke satte deres Navne over Døren 1579, og han døde 1585. Hans Søn Christian Grubbe døde 1616. Næsten hundrede Aar derefter, (128) 1724 døde én af deres Descendenter og Gaardens Eyer, navnlig Tønne Grubbe. Siden Oberst-Lieutenant Claus Bend. Beenfeld, død 1756. Cancellie-Raad Christian Holmsted, død 1754, dernæst Conferentz-Raad Niels Rosenkrands von Holstein. Hovetgaards Taxt er 40 Tønder 4 Skiepper 2 Fierdingkar 2 Album, Skovskyld 1 Tønde 7 Skiepper 2 Fierdingkar 2 Album.

Rosenlund. Rosenlund, tilforn Totterupholm, nu et Baronie oprettet den 3 May 1748, som bærer Navn af nærværende Eyermand Hr. Baron og Kammer-Herre Holder Rosenkrands. Af det gamle Navn kunde sluttet, at Gaarden forudm havde været Thotters Familie tilhørende, dog haves der om ingen vis Efterretning, men vel at den 1585 tilhørte Frue Ide Munk, og i forrige Seculi Begyndelse

Fru Jytte Gyldenstierne, hvis Mand P. Juel døde 1612 Knud Ulfeld, hvis Datter Marie Uldfeld fik Hr. Niels Juel til Taasinge som med hende bekom Gaarden, dernæst General Christian Juel, som døde 1717, efterladende den sin Datter Frue Hedeveg Sophia Juel, giftet med bemeldte Hr. Baron Holger Rosenkrands, af hvilken Gaard og Gods meget er forbedret. Hovetgaards Taxt er 75 Tønder 1 Skieppe 3 Fierdingkar 1 Album, Skovskyld 5 Skiepper.

Strandegaard, saa kaldet, af sin Lægde nær ved Stranden. 1661 haver Kong FRIDERICH III SOLGT Fiskerhovet med endeel andet Bønder-Gods til Axel Sehested, for der at oprette én frie Adelig Hovetgaard, ved Mageskiftet, for hans Gods i Skaane, som med andet meere blev given de Svenske til Vederlag for Bornholm. Axel Sehested solgte den til Hans Pedersen Klein 1662. Siden er den eyet af Jochum Ernst Volker og Enke til 1686; og af Peder Jensen fra Kiøge, (129) og Enke Kirstine Ellen til 1707 da General-Major Christian Juel efter hendes Død købte den og anvendte megen Fliid og Bekostning paa den nær ved Gaarden liggende Halv-Øe Fied kaldet, som strækker sig tre fierdendeel Miil ud i Stranden, og til støres Deels indelukke Præstøe Fiord, for der paa Meklenborgsk Maade at indrette Skæfferie af 1000 Faar, og at gjøre endeel deraf til Sødeland, hvilket ey vilde lykkes.

I forrige Tider har denne Halve-Øe gandske været begroet med Skov, men nu voxer Eenebær, Lyng og Tytebær paa adskillige Stæder. Og er der i øvrigt én ypperlig, og overflødig Græsgang. 1730 solgte Frue Anna Margrethe Krag, som siden hendes Mands General-Major Juuls Død 1718 havde været Eyere deraf, denne Gaard, til Geheimeraad Hr. Otto Thott og tvende Systre Frøken Dorthea og Anna Thott; Han købte siden deres Andeel, og har i mange Mader forbedret denne, og forhen bemeldte, nær derved beliggende Gaard Lindersvold, ved nye Bygninger paa Ladegaarden, og Bøndergodset, ved at indhegne, og indrette Markerne paa bedre Maade og Vandet over alt at udgrave; Bøndergodset med mere end ½ Deel at formere, og i sær med ung Skovs Opelskning, som saavel er lykkedes, at der nu, findes temmelig Skove, hvor ikkun var lidet Krat, da han disse tvende Gaarde tiltraadde. Hovetgaards Taxt er 29 Tønder 7 Skiepper 2 Fierdingkar 2 Album, Skovskyld 4 Tønder.

Tryggevelde, en ældgammel Gaard, ja fordum et Kongeligt Slot og Kronens Forlehnning, som haver givet det gandske Amt sit Navn. Nogle meene, at en af de saa kaldte Nesse-Konger ved Navn Tryge, skulle her have haft sin Boepæl i de allerældste Tider, og at hans Herredom eller lidet Kongerige skulle have baaret det Navn Trydgevelde, (130) eller Tryges Rige, ligesom det af Edda Island: er unegteligt, at Dannemark og Sverrig fordum kaldtes Danavelde og Sviavelde (*).

(*) De Norske Provintzer Romerige og Ringerige have været lige saadanne smaa Potentaters eller Nesse-Kongers Riger.

I hvorum alting er, kand følgende gjøre den Meening nogenledes rimelig. Paa den rare Runesteen, som nu staaer ved Valløe, men fordum ved Tryggevelde, læses en ældgammel Gravskrift, som O. WORM in *Monum. Dan.* Lig. II. Pag. 107 haver optegnet og forklaret, men jeg siden af Justits-Raad HELVERSKOUS Mfs. Med nogen foranderlig Udlegdelse, haver anført i *Marmor. Da.* T. I. pag. 195. Der i meldes til allersidst Forfatterens Navn, som kalder sig selv TREGI. Nu er i de sildigere Tider, det Navn Tryge ikke ubekendt blant alle tre Nordiske Nationer, hvor Tryge og Trygesen vel ikke høres i vore Dage, men findes dog i Krønikerne. Til Beviis vil jeg kun beraabe mig paa den bekiendte Kong OLUF THYGGESÔN i Norge, som blev i det store Søeslag Anno 1000, hvis Fader hede Trygge eller Tryggve. Slutningen bliver, at Tryggevelde (som BONAVENTURA

VULCANIUS, I Anledning af bemeldte Runiske Monument, giver det selvgiorte Navn i *Tiraqvellum*: meget vel kand have sit Navn af den ellers ubekiendte Tryge, en Nesse-Konge, Fyrste eller vældig Mand, som kaldte sit Velde Tryggevelde, ikke anderledes end nogle af vore Grever, nu kalder Grevedømmet efter deres Navn. Saa meget for Alderdommens og bemeldte Runesteens Skyld, da Sagen ellers er ingen Vigtighed, undtagen saavidt hin Runiske Opskrift bør holdes for én af de allerældste hertil Lands, og ved sin Ælde beviser, at Rune-Skriften ikke er de mellemste (131) Tiders Paafund. En Meening, som nogle nyemodiske Tvivlere finde Behag i, maaske alene fordi den er nye og viger fra det almindelige, dog øyensynlige Sande. Velærværdige Hr. FOGH (som for nogle Aar siden var Sognepræst i Haarløv, hvor Steenen allerførst stod ved en Høy som tilegnes en vi Konge Hotter) haver herom ytret samme Tanker, hvad Steenens og Skriftens Ælde angaaer, og hans Ord ere værd at læse i de ofte anførte Hofmanske Samlinger af Foundationer, Tom. VIII. P. 340 seqv. Alene derom er han ikke forsikret, at det Navn Tregi er ligesaa gammelt som Resten, meenende at det siden kand være tilsat med samme Slags Bogstaver, efterdi det staaer sidst, og paa en Kant af Steenen, ligesom for sig selv. Den som først flyttede Steenen fra Haarlöv eller Hotterslöv, en liden fierding Vey hen til Tryggevælde, var en Lehnsmænd paa Tryggevælde-Slot, og heed Vobizlav Vobiser, hvis Gierning blev omgiort ved Hr. Christen Scheel, som atter flyttede den derfra, til sit Slot Valløe; Nu er Tryggevældes Eyer Hans Excellentze Hr. Geheime-Raad og Ober-Hofmarschalk Greve Adam Gottlob Moltke til Bregentved. Med tilhørende Alslevgaard er Hovetgaards Taxt 126 Tønder 1 Skieppe 2 Fierdingkar 2 Album, Skovskyld 12 Tønder 5 Skiepper.

Turebyeholm, en velbyggt stor og important Hovetgaard, som i forrige Seculi Begyndelse blev oprettet af 10 Bøndergaarde og lige saa mange Huse, i den da nedlagt Landsbye, som samme endnu bærer Navn af, og fordm tilhørte den Roeskildske Bispestoel, thi blant det Anno 1536 til Kronen reducirte geistlige Gods, nævnes ogsaa Turebye. Der har dog baade før og efter Reformationen været et Salgs Hovetgaard, thi man finder, at 1407 har Age Boson været (132) Foged paa Tureby, og 1539 blev Erich Madsen forlehnet med Tureby Gaard og Lehn, som Mads Bølle før i Forlehning havde. 1565 fik Peder Bilde Turreby Gaard og Lehn i Pant af Kong FRIDERICH II. Som han førhen havde i Forlehning. Stifteren af Turebyeholm, betragtet som en Herregaard, var Henrich Giöe med sin Frue Birgite Brahe, hvis Søn Otte Giöe eyede den til sin Død Anno 1642. Siden Cantzler Peder Reetz 1676, og derefter hans Datters Mand Geheime-Raad Tage Thott, af hvis Enke Kong FRIDERICH IV. købte den 1718 og lod fem Compagnier Ryttere der indqvater, samt Markene udlægge til Græsning for deres Heste. Nu tilhører den, ligesom Grevskabet Brengtved, Deres Excellentze Geheime-Raad og Ober-Hofmarschalk Greve Adam Gottlob von Moltke, og er med Bygninger saavel som med en skøn Have, meget forbedret. Hovetgaards Taxt er 198 Tønder 3 Skiepper 2 Fierdingkar 2 Album, Skovskyld 9 Tønder 6 Skiepper. Et Klæde-Manufactur med tilhørende Stamp-Mølle og andre Fabrik-Huse blev her for nogle Aar siden anlagt, men bestod ikke længe, endskiønt Vandet og andre Omstændigheder havde givet bedre Haab.

Foruden disse 10 Herresæder og Hovetgaarde, haver Tryggevælde Amt endnu dette særdeles, at der i findes tvende adelige Jomfru-Klostre, eller som de nu kaldes, Stifter, navnlig Valløe og Vemmeltoft.

Vallø Grevskab. Vallø haver i 40 Aars Tiid været et Grevskab, bestaaende af de 4 Herregaarde, Vallø, Billesborg, Gunderup og Lellinge. Vallø selv ligger en Miil Sønden for Kiøge, eller fem Mile fra Kiøbenhavn, i en skøn Egn og haver i mere end fire Hundrede Aar været en af de ypperligste Herre-Sæder i Siælland, de Falker, Axelsønner (133) eller Thotter, de Rosenkrands, Oxer, Rosensparre og Scheeler tilhørende, saasom Slegte-Bøger og gamle Documenter give tilkiende thi Aar 1461 døde den mægtige Ridder Hr. Oluf Axelsøn af Vallø og 1483 hans Datter Frue Birgitta Olufs Datter om hvilken HVITFELD siger p. 971 og 989, at hun efter Kong HANSES Haandfæstning skulle beholde Vallø og mere Gods, hvor om længe var bleven ført Trette, som samme Autor her og der korteligen berører. Anno 1515 døde Hr. Niels Erichsen, Hr. Erich Ottesens Søn af Vallø og blev begravet i Graabrødre Kloster i Randers. Anno 1533 var Hr. Oluf Rosenkrands af Vallø den unge Hertug HANSES Hofmester paa Nesbyehovet-Slot i Fyen. Om ham anføres i Marmor. Dan. p. 197 den Gravskrift, som i Valløbye Kirke er sat paa hans Grav, da handøde Anno 1545. Han havde med Frue Ide Munk, en Datter ved Navn Mette Rosenkrands, giftet først med Steen Rosensparre, siden med den berømmelige Rigets Hofmester Peder Oxe til Gisselfeld, efter hvis Død hun, som i et gammel Vers siges at have haft Mands-Hiorte i et qvindeligt Bryst, udi Enkestand besad sin Fædernegaard Vallø, og opførte derpaa Anno 1586 den Deel af Bygningen, som med de tvende anseelige Taarne endnu er tilovers, efter at de Scheelers Familie, særdeles Rigens Raad Christen Scheel, som døde 1659, haver ladet de andre tvende Længder af Hovet-Bygningen forandre og kosteligen forbedre, ligesom ogsaa hans Søn Geheime-Raad Otte Scheel, af hvis Arvinger Kong FRIDERICH IV. en halv Snees Aar før sin Død, kiøbte Vallø med Billesborg og mere Gods, samt erigerede det til et Grevskab, med alle Grevelige Privilegier og

Contributions-Friheder, forærende det til sin anden Gemahl, Dronning ANNA SOPHIA, hvis (134) Enke-Sæde var bestemmer der at skulle være (*)

(*) Efter at dette var skrevet, haver Velærværdige Mag. A. RYGE, Sogne-Præst i Lidmark, en velfortient og i vort Lands Historie vel kyndig Mand, haft den Godhed, at tilsende mig nogle udførligere Efterretninger om Valløe Gods gamle Eyere, sammensøgte af det Archiv, som endnu er tilovers paa Stedet. Der i er intet, som jo fortiente Trykken. Men efter min Vedtægt, i en almindelig Lands-Beskrivelse, kand her alene settes til ydermere Oplysning, endnu nogle Navne af Gaardens Eyere. Saasom: Aar 1351 haver Oluf Jonsen Glug været Herre til Valløe, og da skiødet den til Hr. Boe Falk, som nævnes af HVITFELD i Kong WALDEMAR III. Historie. Hans Søn Eskild Boesen Falk havde Hr. Ewert Moltikes Datter Christine til Egte, og forøgede, ligesom hans Fader havde gjort, sin Gaards Herlighed ved at tilkiøbe mere næstliggende Gods, efter gamle Skiøders Lydelse. Det samme gjorde én af hans Sønner ved Navn Jens Eskildsen Falk 1396. Fra denne Mand kom Valløe ved Svogerskab til de Thotters eller Axelsønners berømmelige Slegt, i den hans Datter Karine Falk egtede Hr. Oluf Axelsøn, hvis Datter Birgitte igien tilførde Gaarden Hr. Niels Erichsen Rosenkrands Dannemarks Riges Raad og Hofmester, endskiønt hun ikke kom i Besiddelse deraf, førend i sin Enkestand, og efter langvarig Trette i Kong FRIDERICH I. Tiid, 1523 hvor om kand læses hos HVITFELD pag. 898 og i det Danske Magazin Tom. IV. pag. 36. 47. Hendes Mand døde 1515 og hendes Søn Hr. Oluf Nielsen Rosenkrands Dannemarks Riges Raad berømmelig i de tre Kongers CHRISTIAN II. FREIDERICH I. og CHRISTIAN III. Tiid efterlod ved Døden 1545. Gaard og Gods til Arv for sine tvende Døttre Birgitte Rosenkrands giftet med Peder Bilde af Svanholm, og Mette Rosenkrands giftet først med Steen Rosensparre, siden med Peder Oxe. Disse tvende Søstre skiftede Gaard og Gods med hverandre, kaldende den førstes Deel Øster, den andens Vester-Valløe, da deres Børn Hr. Oluf Bilde og Hr. Oluf Rosensparre ligeledes eyede det i Samfund, indtil Øster-Valløe blev skiødet til den lærde Hr. Holder Rosenkrands af Rosenholm, som 1616 atter skiødte og solgte Godset til Frue Ellen Marsvin, hvis Datter Frue Christine Munk solgte den 1651 til Hr. Christen Albertsen Skeel af Fusingøe. Denne havde med sin første Frue Birgitte Corfids Datter Rud, faaet Vester-Valløe tilligge i Arv efter sin Moder Frue Elisabeth Gyldenstjerne, som døde 1639. Fra den Tiid af ophørde Forskiellen paa Øster- og Vester-Valløe, da Gaarden kom samtlig i de Scheelers Eye. Christen Scheel den ældre efterlod den til sin Søn Geheime-Raad Otte Scheel og denne til sin Søn Christen Scheel den yngre, som døde 1709.

En Stiftelse for adelige Damer. Men da dette sidste faldt anderledes ud, og Høystbemeldte Hendes Majestæt i det Sted (135) indtog til Beboelse, sin Fædernegaard Clausholm i Jylland, saa blev Valløe Grevskab af Kong CHRISTIAN VI. Ved Regieringens Tiltrædelse, overdraget til Høystelskelige Gemahl Dronning SOPHIA MAGADALENA, som kort efter besluttede, der af at gjøre en Stiftelse for 10 adelige Damer, under Tilsyn af en Fyrstelig Abbedinde, og en Decanesse, til hvis Boelig, Slottet, ligesom til deres rigelige Underholdning, Grevskabets underliggende Gaarde og Jordegods blev overdraget.

Man ønskede her at kunde give Efterkommerne en udførlig Kundskab om Foundationens Indhold. Men da det ikke endnu allernaadigst haver behaget deres Kongelige Majestæt, at lade dette Instrumentum publicum blive almindeligt, saa nøyes an med at sige alene saa meget, som vides af Forfaring, nemlig: En hver af de 10 Stifts-Damer, hver sine adskillige Værelser med Kiøken og hvad der hører til en gen Huusholdning, hvilken hun fører efter sit Behag, nydende derfor, af Stiftets Casse, aarligen i Penge 300 Rdlr., men i Brævede, Hauge-Urter og Vilt ec. Sin visse

Deputat. Decanessen er tillagt 600 Rigsdaler og den Fyrstelige Abbedisse 2000 Rdlr. Samt Kost og Liberie paa (136) et Antal af Betientere. Naar nogen Stifts-Dame reyser bort, at besøge sine Venner, og udebliver over den bestemte Tiid, hvilken er i Siælland 6 Uger og i de fraliggende Provintzer dobbelt saa længe, da afkortes, til Bygnings Reparation, den halve Deel af hendes maanetlige Pension. I Slots-Capellet holdes vexelviis Dansk og Tydsk Guds-Tieneste af Sogne-Præsten i Valløebye, hvilken tillige salareres som Stifts-Præst. Som Curatores udvælges 2 Herre af Ridderstand.

Indvielse. Den solenne Indvielse skeede med alle tilhørende Ceremonier, i begge Deres Kongl. Majestæters og Hof-Statens Overværelse, Anno 1738 den 14 May, da den største Abbedisse, Printzesse FRIDERICA af Würtenberg Neustadt, knælende for Thronen, annammede det med en Bulla aurea behængte Fundations-Brev af Hendes Kongl. Majestæts Dronning SOPHIÆ MAGDALENÆ som Stifterindens Haand, og den første Decansse Frue Beata Henriette Enke-Grevinde af Reuss til Plauen, samt de 10 første Stifts-Damer, sode hos og vare zirede med det røde Ordens Baand og Tegn, som til deres, og alle følgende Damers Distinction, var bestemt. Ved denne Anledning bleve tvende Erindrings Skue-Penge slagne og uddeelte. Den mindre viser paa en Side i et Kors, den Kongel. Stifterindes Navn med det Motto: *Candet & accendit*, som er bemeldte Ordens Tegn. Paa den anden Side staaer: Inauguat. Ab. Augustisk. Regina Conv. Virgg. In Vallöe Celsiff Würtenb. Ducissa FRIDERICA Princeps Piet. Ac virt Clarifs Abbatiffa Omn. Prima Consti-
tuirur MDCCLXXXIIX May. Paa den større Medaille sees Hendes Majestæts Brystbillede med Omskrift: SOPHIA MAGDALENA D. G. Regina Dan. Norv. V. G. derover (137): *Pia Augustæ liberalitas*, og derunder: Fundat. Conv. Virgg. In Vallöe MDCcxxxii. Xxiix nov. Saavel Hendes Majestæt Høystbemeldte Stifterinde, som tilforn Dronning ANNA SOPHIA, have anvendt paa Valløe Slots udvortes Ombygning og indvortes Prydelse, item paa Havens Indretning saa meget, at Stedet i alle Henseender kan kaldes herligt og fornøylegt, samt forsynet med en Deel Betientere boende i en liden Gade uden for Slots-Broen. Valløe Hovetgaards Taxt er 79 Tønder 1 Skieppe 3 Fierdingkar 2 Album, Skovskyld er 5 Tønder 3 Skiepper 2 Fierdingkar 2 Album. (*)

(*) De andre tilforn anmeldte Feudal-Gaarde som nu sortere under Valløe Grevskab, ere maadelige af Bygning med Bøndergodset i god Stand, og Hovetgaards Taxterne ikke ringe, nemlig ved Billesborg 67 Tønder i Fierdingkar 1 Album, Skovskyld 6 Tønder 2 Skiepper, ved Gunderup 43 Tønder 2 Album, Skovskyld 5 Tønder 7 Skiepper 1 Fierdingkar 1 Album, ved Lellinge, 65 Tønder 5 Skiepper 1 Fierdingkar 2 Album, Skovskyld 25 Tønder 4 Skiepper 2 Fierdingkar 2 Album. Lellinge, som før var en Kronens Gaard, blev efter Souveraniteten af Kong FRIDERICH III solgt til Hans Olufsen Hans Majestæts Hof-Kiøkkenskriver.

Hospital En mindre anseelig, dog meget betydelig og dobbelt Stiftelse er det, som findes i en Landsbye ved Navn Herfølge, sorterende under samme Grevskab, nemlig, den Scheelske Familie, saasom forrige Eyere af Valløe, haver der længe siden ladet indrette et lidet Hospital for 8 Lemmer, af Godsets Fattige, og Hendes Majestæt Dronning ANNA SOPHIA Anno 1729 den 1 Januarii et større Hospital i samme Landsbye, for 30 Lemmer, af hvilke 10 maa være Syge, til hvis Hielp Salareres en Chirurgus i Kiøge, og naar nogen af dem helbredes, antages (138) en anden Syg i dens Sted, efter Fundatzens Ord, 10 ere Fader- og Moderløse Børn, til hvilke holdes en Skolemester, men 10 ere andre nødlidende Almissee-Lemmer, dertil er fastsat en Capital af 24000 Rdlr. I Kroner.

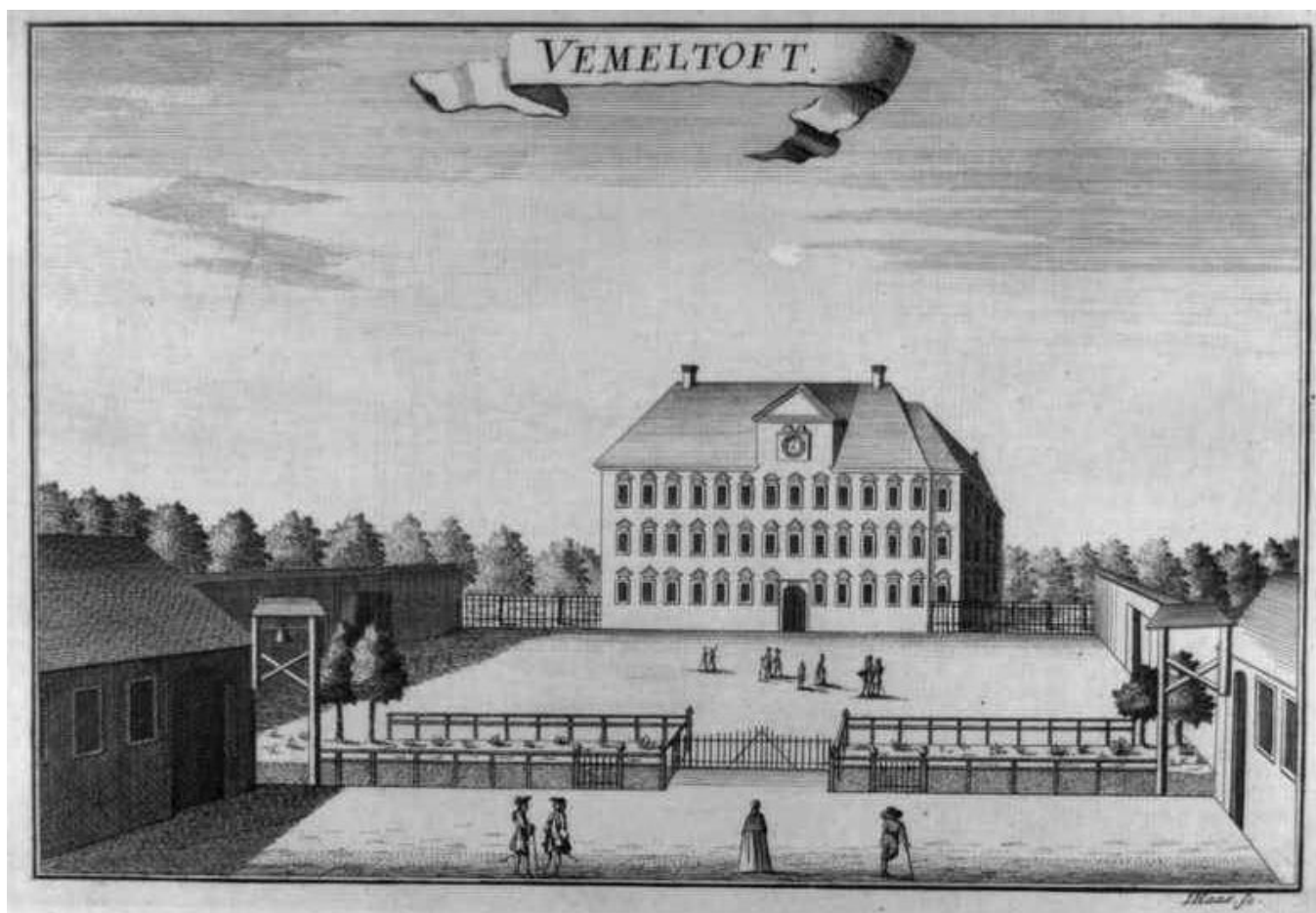
Vallø fra:

*Prospekter af Danske Herregårde af
Joachim Ferdinand Richardt*

*Udgivet første gang 1844 til 1868 i tyve bind med 12 litografier i hver.
(ikke en del af det originale værk Den Danske Atlas)*

Vemmeltoft. Vemmeltoft, i samme Amt, haver en anden høystpriselig Stiftelse, hvis Øyemærk stemmer overeens med den ved Valløe. Stedet er ikke mindre vel situeret, og Bygningen saadan, som den findes paa de fleste forhen opregnte gamle Herregaarde, skjønt det, ikke udtrykkelig meldes allevegne, nemlig en med høye grundmurte Bygninger indsluttet Qvadrat, ved Vandgrave adskilt fra Ladegaarden og øvrige Forbygninger. Gaardens Ælde sluttet af et original Document, i hvilket nævnes Johannes Laurensen de Wæmætøfte Anno 1356 ligesom i et andet deslige af 1423, forekommer Ficke von Bössen af Vemmeltofte. Lawe Brok havde Gaarden 1484 og Jens Ulstand Hofmarschal, 1552. I forrige Seculo var Holger Rosenkrands og Frue Karen Krabbe Eyere deraf, hvis Navn sees med det Aarstal 1647 over en Camin i Spise-Stuen. Dernæst var Iver Krabbe og Frue Karen Marsvin Eyere 1607. siden Erich Rosenkrands til Rosenholm, som Anno 1694 solgte Gaard og Gods til Dronning CHARLOTTE AMALIA, Hendes Majestæt bestemte det selv til nærværende Brug, nemlig et Kloster for Adelige Jomfruer, som Stiftelse-Brevet udtrykkelig siger, men efterlod Vemmeltoft, saavelsom en anden Gaard, ved Navn Høystруп, sine tvende i eenlig Stand levende Kongelige Børn, Deres Kongelige Høyheder Printz CARL og Princesse SOPHIA

HEDEVIG, hvilke begge, i deres Levetid, meget forbedrede Godset og Bygningen, samt gjorde Anstalter til deres Høysalig Frue Moders sidste Villies Fuldbyrkelse. (139)

En anden Stiftelse for Adelige Damer. Denne paafulgte, efter at Høystbemeldte Printz 1729 og hans Prinsesse Søster 1735, ved Døden var afgangne, da Klosterets Anleggelse strax blev foretaget efter Høysalig Kong CHRISTIAN VI Fundations Brev, dateret Hirsholm den 10 Junii udi bemeldte Aar. Samme indeholder 48 Artikler og staaer in extension at læse, i Justits-Raad H. DE HOFMANS Samlinger af publiqve Fundatzer T. VIII. Pag. 376. seqv. Deraf vil jeg, ved Udtog, anføre saa meget, som kand være nok for dem, der ikke læse Foundationen selv, nemlig: **Vilkaar.** Den Høysalig Dronnings Forsæt var at denne Stiftelse skulle indrettes nogenlunde, og saavidt Omstændighederne fandtes applicables, paa samme Maade, som det Adelige Jomfrue-Kloster i Roeskilde. Tallet skulle ingen Tiid være høyere end Én og Tive, Priorinden med beregnet; hvis aarlige Deputat blev 250 Rdlr., og enhver Adelig Jomfrues 150 Rdlr, samt Kost i en felleds Spise-Sahl, om Middagen med fire, og om Aftenen med trede Retter god Mad, dertil fire Ildebrand, Lys, Tvæt og Opvartning. Ville nogen forud lade sig indskrive til at nyde ved forefaldende Vacance, Plads i Klostret, da kunde det skee mod 500 Rdlrs. Erleggelse. Men naar ingen fandtes indskrevet, da skulle Priorinden, Curatorerne og Conventualinderne udvælge exemplariske fromme og gudfrygtige Personer, alt efter de fleste Stemmer, at hvilke Priorinden tillagdes tvende. Enhver af Conventualinderne forpligtedes til at antage sig et Fader- og Moderløst Barn, og paa egen Omkostning lade samme christligen

oplære og opføde. De skulle og flittig besøge den offentlige Guds-Tieneste, nemlig Søndags Høymesse og Aftensang, samt tvende Uge-Prædikener, som holdes i Dansk og Tydsk Sprog, af tvende dertil bestilte Præster. Alle frøken-Piger, (140) og Tienere, samt andre til Huusholdningens Bestridelse fornødne Betientere af begge Køn, skulle Priorinden antage og afskaffe, samt deres Kost og Løn med Curatorerne regulere og fastsette. Priorinden blev tillagt lige Rang med virkelige Etatsraads, og Frøkenerne med virkelige Justitzraads Fruer ec. Til Vemmeltoft og den der under sorterende anden Hovetgaard Høystup er Hartkornets Taxt 325 Tønd. 4 Skiepp. 8 Fierd. 2 Alb., Skovskyld 16 Tønd. 2 Skipp. 1 Fierd. 1 Alb. Ved Vemmeltoft Kloster findes en god Deel Forbygninger, beboede af Betienterne og adskillige Haandverksfolk, saa at denne Samling kan anses for en Flek eller liden Kiøbstæd. I Dyre-Haugen er et Capel til Ligenes Begravelse. For Godsets Fattige haver Hans Kongelig Høyhed Printz CATL Anno 1722 stiftet et Hospital til 15 Lemmer, ligesom den første Curator, Ober-Cammer-Herre Carl von Plessen gav dem 1000 Rdlr. Og til Fattige Skole-Børns Underviisning, den første Priorinde Augusta Juliana von Barner, ligeledes 2000 Rdlr. Længde tilforn havde Holder Rosenkrands givet 1000 Rdlr. Til Huusarme paa samme Gods, som saaledes haver mange gode Stiftelser.

Af de Lehnsmænd, som med disse tvende Amter, indtil Regieringens Omskiftelse, vare benaadede, vides af P. J. RESENII Mfs. Og flere Documenter, særdeles Hr. Justitz-Raad og Archivarii J. LANGEBEKS Meddeelelse disse efterfølgende.

I Vordingborgs Lehn.

Torben Bilde - -
Ole Nielsön 1513
Albert - - 1517
Hans Urne 1535
Holger Rosenkrands 1542
Jörgen Brahe 1552
Lave Ulfstand 1557
Biörn Kaas 1560
Lave Brok 1563
Peder Oxe i samme Aar.
Eiler Grubbe 1575
Hans Svabe 1586
Christoph. Walkendorf 1589
Henrich Lykke 1592
Arild Hvitfeld 1596
Jochum Bülow 1612
Palle Rosenkrands 1616
Friderich Retz 1632

I Tryggevælde Lehn.

Evert Grubbe 1475
Morten Jensen 1513
Hans Tygesön 1517
Sigvert Grubbe 1526
Mourids Rantzov 1540
Wetzler Vobisse 1549
Christopher - - 1560
Holger Rosenkrands 1563
Eiler Grubbe 1572
Christen Holk 1596
Ditlev Holk 1601
Christop. Giöe 1614
Knud Urne 1619
Fridrich Retz 1622
Tyge Brahe 1632
Sigvert Urne 1641
Cjristen Sleel 1659
Jörgen Retz 1661.